

21. YÜZYILDA YENİ ULUSAL GÜVENLİK POLİTİKALARI BAĞLAMINDA STRATEJİK İSTİHBARATIN ÖNEMİ: ABD ÖRNEĞİ

THE IMPORTANCE OF STRATEGIC INTELLIGENCE IN THE CONTEXT
OF NEW NATIONAL SECURITY POLICIES IN THE 21ST CENTURY: USA
CASE

Zekeriya İDİL

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Bölümü, Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, İstanbul/Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6210-6319>

Reference Zekeriya, İ. (2020). "21. Yüzyılda Yeni Ulusal Güvenlik Politikaları Bağlamında Stratejik İstihbaratın Önemi: ABD Örneği", Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:5, Issue:16; pp:441-467.

ÖZET

Bireyin yaşamını devam ettirebilmesi için güvenliğinin sağlanması zaruri bir ihtiyaçtır. Devletlerin de kendi bünyelerinde güvenliğini sağlamaları yaşamsal faaliyetleri için gereklidir. Ancak istihbaratsız güvenlik mümkün olmamaktadır. Bu çalışmada, Soğuk Savaş sonrası oluşan belirsizlikler ve 11 Eylül saldırılarının oluşturduğu yeni tehdit konseptine karşı, yeni güvenlik politikalarının geliştirilmesi ve bu bağlamda istihbaratın da çağın ihtiyaçlarına göre teorik ve sonra da pratikte dönüşümü nasıl sağlanması gerekliliği amaçlanmıştır. II. Dünya Savaşı dönemlerine kadar muharebe alanları ve düşman ilişkileri ile sınırlı olan istihbarat faaliyetleri, savaş yılları ile beraber bütünleşerek, stratejik istihbarat olgusu ortaya çıkmış ve bu 21. yüzyılın yeni güvenlik politikaları bağlamında incelenmiştir. Çalışma Soğuk Savaş öncesi güvenlik algısı ile Soğuk Savaş sonrası güvenlik kavramlarının karşılaştırılmaları yapılarak, dünyada oluşan yeni güvenlik konseptinden sonraki dönemden başlayarak, daha önce yönetsel olarak hiç karşılaşılmayan sosyal hesaplarla desteklenen Arap Baharı ve Gezi Olayları ile sınırlandırılmıştır.

21.yüzyılda devletlerin bekasını tayin eden istihbarat faaliyetlerinin yanında uzun vadeli büyük stratejileri nasıl geliştirileceği ortaya konularak, stratejik istihbarat faaliyetlerinin gerçekleştirilme yöntemleri belirlenmiştir. Bu çalışmada, stratejik istihbaratın günümüzde kazanmış olduğu anlam ve önem çerçevesinde, ülke güvenliğinin iç ve dış boyutlarıyla nasıl sağlandığı ortaya konulmuş, ayrıca çalışmada stratejik istihbaratın ABD örneği incelenmiştir.

21. yüzyılda devletlerin güvenliklerini sağlamada ihtiyaçlar doğrultusunda yeni güvenlik politikalarını ortaya koymaları ve istihbaratı da bu bağlamda revize etmeleri, ayrıca devletlerin sürekliliği için de gelecekte oluşabilecek risk, tehdit ve fırsatlara karşı stratejik istihbaratın önemi ifade edilmiştir.

Betimsel tarama yapılarak hazırlanan bu çalışmada; güvenlik politikaları yeni boyut kazanmış olmakta, istihbaratın multidisipliner yönü ile ele alınması ve yapılan analizler neticesinde meydana getirilen sonuç ile karar alma süreçlerinde önemini ortaya koymak için literatüre katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Strateji, İstihbarat, Stratejik İstihbarat.

ABSTRACT

Ensuring the safety of the individual is an essential necessity in order to survive. It is also necessary for states to ensure their safety within their own structures. However, security without intelligence is not possible. In this study, it was aimed to develop new security policies against the uncertainties that occurred after the Cold War and the new threat concept created by the September 11 attacks, and in this context, how the intelligence should provide a theoretical and then practical transformation according to the needs of the age. II. The intelligence activities, which were limited to battlefields and enemy relations until World War era, integrated with the war years, the phenomenon of strategic intelligence has emerged and this has been examined in the context of the new security policies of the 21st century. It was limited to the Arab Spring and Gezi Events, supported by social accounts that were never met before, starting from the period after the new security concept that occurred in the world. In addition to the intelligence activities that determine the survivability of the states in the 21st century, it is necessary to develop long-term big strategies. The lifetimes of the states lacking strategic activities are also limited historically. In this study, it is shown to provide the security of the country with the internal and external dimensions within the frame of the meaning and importance that strategic intelligence has gained in the 21st century. In addition, the US example of strategic intelligence is examined.

In addition to the intelligence activities that determine the survivability of the states in the 21st century, how to develop long-term big strategies were determined and the methods of realization of strategic intelligence activities were determined. In this study, how the

strategic intelligence is provided with the internal and external dimensions of the country's security within the meaning and importance gained today, also the USA example of the strategic intelligence is examined.

In the 21st century, the importance of strategic intelligence against the future risks, threats and opportunities for states to put forward new security policies in line with the needs in ensuring their security and to revise the intelligence in this context, as well as the continuity of the states.

In this study prepared by making a descriptive scan; Security policies have gained a new dimension, they are prepared to contribute to the literature in order to reveal the importance of intelligence in the decision-making processes with the multidisciplinary aspects of the intelligence and the results obtained as a result of the analysis.

Keywords: Security, Strategy, Intelligence, Strategic Intelligence

1. GİRİŞ

Güvenlik; insanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar sürekli düşünülen, bireyden başlayıp devlet güvenliğine kadar farklı alanlarda farklı tanımları olan bir kavramdır. Ancak güvenliğe olan ihtiyaç hiç değişmemiştir. Güvende olma yaşamsal faaliyetlerin devamı için gereklidir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yemek, içmek, barınmaktan sonra gelen fiziksel ihtiyaçlar kadar önemli bir kavramdır. Güvenliği; yaşamın devamı için tehditlerden ve tehlikelerden korunmak ve onları bertaraf etmek için yapılan faaliyetler olarak ifade eder.

Güvenliğin sağlanmasında istihbaratın rolü tartışılmazdır. Birey güvenliği ve ulusal güvenliğin sağlanması için devletlerin istihbarat teşkilatlarına önem vermeleri gerekmektedir. İstihbaratı; sadece insan takibi, bilgi toplama ve haber alma gibi dar bir çerçevede irdelemek günümüz istihbarat gerçeklerinden uzak olur. İstihbaratın hedefi; devletlerin ihtiyacı olan politikaları geliştirmek için belirli yasalar doğrultusunda açık ve gizli kaynaklardan, çeşitli teknolojik yöntemlerle bilgi toplama ve onları analiz yapmaktır.

İstihbaratın dinamik yapısı ve stratejik boyutuyla stratejik istihbarat olgusu ortaya çıkmıştır. Sulh zamanında ülkelerin milli güvenlik politikalarının ne şekilde olması gerektiğini planlamak, savaş zamanında hedeflenen stratejiye ulaşmak için bu politikaların yürürlüğe girmesini sağlamak, stratejik istihbaratla mümkün olmaktadır. Siyasi, askeri, ekonomik, sosyal, coğrafi, biyografik, ulaşım ve iletişim, bilimsel ve teknik ve siber istihbarat, stratejik istihbaratın faaliyet alanlarıdır.

Stratejik istihbaratın, devletlerin bekasını devam ettirebilmek için 20-50 senelik planlar ve stratejiler geliştirilmesi için yapılmalıdır. Bu sebeple, stratejik istihbaratın devletlerin uzun ömürlü olması, ancak uzun dönemli yol haritalarının belirlenmesiyle mümkün olmaktadır.

Günümüzde; İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu, gibi ülkelere bakıldığında bir strateji geleneğine sahip oldukları görülmektedir. Bu ülkeler II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurumsallaşmış strateji geleneğini istihbarat olarak birleştirip gelecekle ilgili güvenlik politikalarını, stratejik istihbarat üzerinden devam ettirmektedirler. Stratejik istihbarat kısa vadeli bir seçenektir ibaret değil, uzun vadede oluşabilecek riskler, tehlikeler ve fırsatlar için yapılmalıdır. Son zamanlarda da Türkiye'de belli tabular aşılarak, akademik seviyede ilginin arttığını ve bu alanda çalışmaların olduğunu gözlemlenebilmektedir. Fakat küresel anlamda güçlü olan ülkelere göre bu çalışmalar yetersiz görünmektedir. Bu çalışma, eksikliği hissedilen bu alanda literatüre katkı sağlamaktır.

Bu çalışmada yer alan konular; 21.yüzyılda güvenlik paradigmaları, yeni güvenlik anlayışı ve istihbarattaki değişim ve dönüşüm, ayrıca stratejik istihbaratın ülke güvenliği ile ilgili yeni kavramlar ve konseptler üzerinden çalışılmıştır. Bu bağlamda temel olarak aşağıdaki hipotezlere cevap aranmıştır;

- ✓ 21.yüzyılda ülkelerin bekasının sağlanmasında yapılan stratejik istihbarat faaliyetleri, önemli bir yer tutmaktadır.
- ✓ Stratejik istihbaratın ortaya çıkışı yeni güvenlik politikalarıyla kolerasyon göstermektedir.

2. GÜVENLİK

Güvenlik günümüz dünyasında, sık sık çevremizdeki insanlardan ve iletişim vasıtalarıyla her gün karşımıza çıkan bir sözcüktür. Williams'a göre; Yaşamın her alanında güvenlik teriminin içerisinde geçtiği tartışmalara rastlamak mümkündür. Öyle ki güvenlik çeşitli tanımları ve boyutlarıyla ele alındığından, söz konusu alana farklı bir kimlik katmaktadır. Bu yüzden de güvenliğe değinilmeden dünya politikalarına anlam vermek neredeyse imkansızdır. Her gün dünyanın herhangi bir yerinde insanlık dışı uygulamalarla karşılaşmak olağan hale gelmiştir (Çıtak, 2017:25). Çağımızda bu tehdit ve tehlikelere karşı yeni güvenlik paradigmaları oluşturulmaktadır.

Güvenlik günümüzdeki dünya da; toplumda ferdi referans olarak, dünya ölçeğinde de devletlerin yaşamsal süreçlerinin devamı için önemli bir kavram olarak ifade edilmekle birlikte, devamlı büyüme eğiliminde olan sosyal, siyasi, ekonomik, psikolojik, hukuki ve kamu güvenliği, daha spesifik olarak da stratejik, taktik, personel gibi çok yönlü ve kapsamlı bir kavramdır (Urhal, 2009:57) derken güvenlik kavramının zaman içinde değişen şartlara göre derinleştiğini belirtmektedir.

Dedeoğlu'na göre güvenlik; Uluslararası ilişkilerde devleti yönetenlerin tutumları, lokal yapıların tutumları ve evrensel prensipler ile uluslararası yapılar paradigmasında değerlendirilen bir kavram olmakta ve daha çok bu açıdan incelenmektedir, ve şartlara göre ortaya çıkan hadiseler, kavramın içeriğini genişlettiği gibi, güvenlik teşekküllerini, metodlarını ve yöntemlerini de değiştirmiştir (Dedeoğlu, 2014:39). Dolayısıyla güvenlik kavramı uluslararası ilişkilerde savaş, barış ve politik çıkarlar paradigmaları üzerinden yürütülmektedir.

2.1. Güvenlik Kavramı

Güvenlik; bilim çevreleri tarafından uzlaşa ile kabul edilmiş tek bir tanımı yoktur. Toplumların ve devletlerin içinde buldukları ekonomik, coğrafi, kültürel ve sosyolojik yapılarına göre jeopolitik ve jeostratejik tanımlar da değişkenlik göstermektedir. Karabulut'a göre; Bu tanımlar arasında iki temel sebep öne çıkmaktadır. Özellikle kavram, tarihsel süreçte değişik anlamlara neden olacak biçimde değişkenlik arz etmektedir, yani güvenlik sabit değil değişime açık bir kavram özelliği taşımaktadır. Diğer neden ise güvenliği tanımlayan kişilerin ideolojik veya teorik bakış açıları, ülkesel farklılıklar, tanımlayanın kişisel görüşleri gibi etkenler güvenlik tanımlamalarını farklılaştırmaktadır (Karabulut, 2015:7-8). Yılmaz'a göre ise; Kişilerin ve toplumların güvenlik anlayışı, onların siyasi bakışından ve felsefi dünya görüşünden türer (Yılmaz, 2017:66). Bu bağlamda, güvenlik anlayışı, tehdit ve risklerin sürekli değişkenlik arz etmesi tanımlamaların boyutunu da derinleştirmektedir.

Bazı önemli düşünürlerin güvenlik tanımları şu şekildedir: Arnold Wolfers, uluslararası ilişkiler disiplininde bilimsel çerçevede güvenliği ilk kez kavramsallaştırmıştır. Arnold Wolfers'e göre güvenlik; Objektif anlamda eldeki değerlere yönelik bir tehdidin olmaması, sübjektif anlamda ise bu değerlere yönelik bir saldırı olacağı korkusu taşımamaktadır (Buzan, 1991:17, Akt.Karabulut, 2015:8) derken, değerler ve korku üzerinden bir tanımlama yapılmaktadır.

Richard Ulman'a göre güvenlik; Bireylerin, hükümet dışı birimlerin, grupların ya da devletlerin sahip oldukları değerlere ya da yaşam standartlarına yönelik bir saldırı ya da tehdidin olmadığı durumdur (Levy, 2005:40, Akt.Karabulut, 2015:8-9). Buradan anlaşıldığı şekilde güvenlik; dışarıdan gelebilecek herhangi bir tehlike ve saldırılara karşı, bireyin yaşamını devam ettirebilme yeteneğidir.

Yılmaz'a göre ise güvenlik; Bir kişi, toplum örgüt, sosyal kuruluş, devlet ve onların vasıtalarının (eşyalar, altyapı vb.), suç faaliyetleri, terörizm ve diğer saldırı veya düşmanca

hareketler, afetler (doğal veya insan tarafından) gibi tehlike veya tehditlere karşı korunmasının gerekli olduğu sanılan veya teyit edilen durumdur (Yılmaz, 2017:67). Bir diğer tanımı Özdoğan şöyle yapmıştır; bireyin diğerlerinin verebileceği zararlardan uzak olduğunu hissettiği bir ruh halidir (Özdoğan, 2016:133). Bu tanımlar güvenliği, bireyin dışından gelebilecek tehditleri bertaraf etmek olarak yapılmıştır.

Caşın, güvenliği; devlet egemenliği ve bekası yaklaşımıyla ele almaktadır. Caşın, devletin hakimiyet alanı ve ulusun yüksek menfaatlerinin bir diğer hedef devlet tarafından müdahale yapılması halinde, tehdit ve tehlikeye karşı lüzumlu engelleyici caydırıcı önlemleridir (Caşın, 1995:15). Caşın, proaktif olmayı ve bu bağlamda savunma mekanizmalarının oluşturulmasının gerekliliğini ifade etmektedir.

Dedeoğlu açısından güvenlik, paylaşılabılır ancak emanet edilemez bir olgudur. Mutlak biçimde korunma anlamı taşımaz ve mutlaka eldekini yitirmeme demek de değildir. Aynı zamanda, eldekini artırma anlamı taşır. Bu haliyle güvenlik, bir tür önlemler ile istekler birlikteliği sistemidir ve çok değişkenli kombinasyonlarla kurulur (Dedeoğlu, 2014:91). Böylece güvenliğin sağlanmasında farklı bir bakış açısı sunulmuştur.

Çok çeşitli bakış açılarıyla tanımlamaları yapılan güvenlik, mevcut olan konumun muhafaza edilmesi için yapılan çalışmaların neticesinde olabilecek risk ve tehditlerin ortadan kaldırılması durumu olarak ifade edilmektedir.

Güvenlik tarih boyunca var olan fakat I.Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası boyut kazanan bir kavram haline gelmiştir. 1990 sonrası Soğuk Savaşın sona ermesiyle güvenlik tanımları değişmiş, 11 Eylül saldırılarıyla da küresel anlamda güvenlik algısı ve tanımı tekrar revize edilmiştir. Yılmaz'a göre; uluslararası ilişkilerde güvenlik, coğrafi ya da fonksiyonel alt-sistemlerin güvenliği (bölgesel güvenlik), devlet güvenliği, toplum güvenliği, toplumsal alt grupların güvenliği, bireylerin güvenliği gibi farklı düzlemlerde ele alınmaktadır (Yılmaz, 2017:68).

Güvenlik, herkesin üzerine söyleyecek bir sözü olduğu fakat tanımının yapılmasının zorluğu her geçen gün artan bir kavram özelliği taşımaktadır. Tanımlardaki ve algıdaki farklılık, alanın zenginleşmesi açısından oldukça önemlidir. Güvenliği; birey, devlet, toplum, dünya gibi herhangi bir değerli öznenin, yapısına, bekasına, değerlerine ve geleceğine yönelik her türlü tehdit ve tehlikenin belirlenmesi, caydırılması ve bertaraf edilmesi olarak tanımlamak mümkündür (Çıtak, 2017:36). Bu kapsamda güvenliğin statik bir tanımlamasının yapılması mümkün görünmemekle birlikte, risk ve tehlikelerin her geçen gün mutasyon geçirdiği bir çağda yaşamaktayız. Bu oluşan yeni risk ve tehlikeler analiz edilerek tanımlamaların da bu gerçekler doğrultusunda revize edilmesi gerekmektedir.

2.2. Geleneksel ve Yeni Güvenlik Anlayışları

Güvenlik kavramının geçen zaman içinde evrim geçirerek derinleşmesi, oluşan tehdit ve risklerin yelpazesinin değişmesi ve genişlemesinden kaynaklanmaktadır.

Günümüzde güvenliğin genel çerçevesi, geleneksel ve yeni güvenlik olarak iki başlık altında incelenmektedir. Güvenlik çalışmalarının fiziksel tehditler kapsamında, devlet odaklı ve dar kapsamda tek disiplin altında incelendiği mantalitesiyle, disiplinler arası bir yaklaşım ile yeni teoriler çerçevesinde pek çok değişik tehdidin ışığında ve bireyin esas alındığı zihniyet, geleneksel ve yeni güvenlik olarak tanımlanmaktadır (Çıtak, 2017:48) ki bu sınıflandırmanın sebebini güvenliğin evrimleşmesi olarak nitelendirmek doğru olacaktır.

Güvenlik anlayışındaki değişim günümüzdeki tehdit kavramlarının değişimiyle ihtiyaçtan kaynaklanan bir durumdur. Bu değişimi yapamayan ülkeler ise, güvenlik açıkları ve zafiyetleri ile beka sorunuyla karşılaşacaklardır.

Günümüzdeki yeni güvenlik anlayışı ile, geleneksel güvenlik anlayışı arasındaki fark gözle görülür şekilde anlaşılmaktadır. Ancak nasıl ki bilimsel gelişmeler sürekli ileriye doğru devam etmekte, gelişmeler yerinde durmamakta, her bilimsel gelişme bir sonraki gelişme için referans olmakta ise, geleneksel güvenlik anlayışı da yeni güvenlik anlayışı için bir referans olmuştur. Hem geleneksel güvenlik anlayışını hem de yeni güvenlik anlayışını analiz ederken, uluslararası ilişkiler bilim çevreleri ekseninde irdelemek gerekmektedir.

2.2.1. Geleneksel Güvenlik Anlayışı

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya iki kutuplu ideolojik ayrışmaya evrilmiştir. Bu dönem Soğuk Savaş olarak adlandırılmış ve 1990 yılına kadar devam etmiştir. Soğuk Savaş zamanındaki güvenlik algısı, geleneksel güvenlik anlayışı olarak tanımlamak doğru bir yaklaşımdır. Tarhan'a göre; geleneksel güvenlik anlayışında, güvenlik devlet merkezli olup esasında askeri tehdit ve riskleri barındıran bir değerlendirmeye haizdir. Ayrıca Soğuk Savaş dönemi buna verilecek en güzel örnektir. ABD ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dünyayı iki ana kutba bölerek bir kuvvet mücadelesi içerisine girerek askeri silahlanmaya önem verdikleri ortaya çıkmaktadır (Tarhan, 2018:14). Bu süreç nükleer silah yarışının da hızlandığı bir süreç olmuştur.

2.2.2. Yeni Güvenlik Anlayışı

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte dünya da tek kutuplu, risklerin ve düşmanların belirsizleştiği bir sürece girilmişti. Bu yeni oluşan güvenlik konseptine karşı geleneksel güvenlik anlayışı ile çözüm bulmak rasyonel olamazdı. Bunun için, oluşan yeni risk ve tehditlere karşı yeni güvenlik teorilerin oluşturulup uygulanması gereği oluşmuştur.

Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla, ABD ve Rusya arasındaki tansiyonun azalma eğiliminde olması, ulus devletlerinin hakimiyetlerinin tahribata uğraması ve devlet dışı bir takım grup ve yapıların faaliyetlerinin artması, iki kutupluluktan belirsiz çok kutuplu bir dünyanın ortaya çıkması ile, bölgesel politikaların etkinliğinin artması, uluslararası işbirliklerinin artışı, bölgesel ve yerel çatışmaların ve problemlerin artışı ulusal güvenlik kavramının farklılaşmasını ortaya çıkarmıştır (Jumaev, 2017:49). Bu bağlamda uluslararası güvenliği etkin bir şekilde sağlamak için, yeni bir güvenlik anlayışına ihtiyaç vardır.

Soğuk Savaş'ın bitişiyile geleneksel güvenlik anlayışı değişime uğrayarak askeri gücün eskisine oranla (özellikle de Avrupalı devletler arasında) önemini yitirdiği vurgulanmıştır. Devlet-merkezli güvenlik anlayışı sorgulanarak birey-odaklı güvenlik tanımları yapılmaya başlanmıştır.

Buzan'a göre; devlete yönelen tehditler artık sadece askeri tehditler değildir. Devlet için üç temel tehdit vardır: Devlet fikrine yeni ulus-devletin ideolojik varlığına yöneltilen tehditler; devletin fiziki varlığına yani vatandaşlarına ve temel kaynaklarına yöneltilen tehditler; devletin kurumsal kimliğine ve yapısına yani siyasi sistemine yöneltilen tehditler (Bakan, 2007:40) olarak çeşitlilik göstermektedir.

Soğuk Savaş sonrasında karşımıza çok yönlü ve asimetric tehditler ortaya çıkmıştır. Çıtak ve Şen'e göre; savaşın ve tehditlerin değişen yapısı ile değişen yeni güvenlik anlayışının temelinde tek bir devlet tarafından çözülmesi mümkün olmayan ve birden fazla devleti ilgilendiren sorunlar bulunmaktadır. Terörizm, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, iç savaş, uyuşturucu kaçakçılığı ve salgın hastalıklar gibi yeni güvenlik tehditleri küreselleşmenin de etkisi ile devletlerin tek taraflı politikalar izlemesini ve tek temel aktör olmalarını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, neoliberal yaklaşımların görüşleri doğrultusunda Uluslararası İlişkiler'de kurumsallaşma, işbirliği, çok taraflılık, devlet-dışı aktörlerin etkinliği ve askeri güvenlik dışındaki konuların önemi artmakta (Çıtak-Şen, 2014:19) olup çeşitlilik göstermektedir.

Tablo 1 de geleneksel ve yeni güvenlik anlayışlarının arasındaki temel ayrılma noktaları arasında sayılabilecek merkeze alınan nesne, güvenlik sağlayıcı aktör, temel güvenlik tehditleri, güvenlik politikası yapıcıları, güvenlik sağlayıcı araçlar gibi başlıkları özetlemektedir.

Tablo 1: Geleneksel ve Yeni Güvenlik Anlayışları

	Geleneksel Güvenlik Anlayışı	Yeni Güvenlik Anlayışı
Merkeze Alınan Nesne	Siyasal varlık (devlet vb.)	Birey, ulus, devlet, bölge, uluslararası alan
Güvenlik Sağlayıcı Aktör	Devlet	Devlet, uluslararası örgütler, devlet dışı kuruluşlar, çıkar grupları
Temel Güvenlik Tehditleri	Büyük oranda askeri ve ekonomik, siyasi	Askeri, ekonomik, siyasi, toplumsal, çevresel, demografik, siber, vb.
Güvenlik Politikası Yapıcıları	Devlet liderleri, Üst düzey askeri yetkililer, Üst düzey bürokratlar	Siyasetçilerden, bürokratlardan, askeri yetkililerden, akademisyenlerden, toplum önderlerinden, araştırmacılardan oluşan geniş bir yelpazede kişinin katılımıyla oluşturulan kurullar.
Güvenlik Sağlayıcı Araçlar	Kaba güç unsurları (ordu, ekonomik yaptırım)	Tüm milli güç unsurları, kaba ve yumuşak gücün bir arada kullanıldığı akıllı güç unsurları (ordu, ekonomi, nüfuz, uluslararası örgütlerdeki konum, kamu diplomasisi, istihbarat, ekonomik ilişkiler vb.)

Kaynak: Emre Çıtak: Yeni Güvenlik Politikaları ve Türkiye’de İstihbarat Dönüşümü, Yenyüzyıl Yayınları, (İstanbul,2017), s:56

3. İSTİHBARAT KAVRAMI

İstihbarat hayatımızın her alanında karşımıza çıkan bir kavramdır. İstihbarata dair pek çok tanım yapılmıştır; fakat yapılan her tanımın bir nebze eksik kaldığını belirtmek gerekir. Bir birey, istihbaratı, günlük yaşamda karşısına çıkacak herhangi bir engeli aşmak, pragmatik heves kokan girişimlerde bulunmak veya bunların dışında gayet naif bir şekilde hayatını kolaylaştırıcı bir unsur olarak farkında veya farkında olmadan kullanabilir.

Bir devlet için ise, istihbarat açık ve gizli olmak üzere çeşitli kaynaklardan elde edilen malzemenin toplanması, değerlendirilmesi ve kullanıma sunulması olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdoğan, 2016:58). Tılısbık ve Akbal’a (2006:10) göre; “İstihbarat” kavramını tanıyabilmek, anlayabilmek, onunla ilgili bir şeyleri ortaya koyabilmek için, kavramın kelime anlamı olarak ne ifade ettiğini irdelemek gerekecektir. Özkan’a (2003:4) göre; Türkçe de “Haber alma” manasına gelen istihbarat, köken itibarıyla Arapça kökenli bir sözcüktür ve “yeni öğrenilen haber, bilgi” anlamına gelmektedir. Bu çerçevede anlaşılacağı üzere; istihbaratın çok yönlü, multidisipliner bir kavram olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan özü yakalamak adına istihbaratla ilgili bazı yazarların tanımlarını sunmakta yarar görülmektedir.

Milli İstihbarat Teşkilatı’na göre istihbarat; günün koşullarına elverişli olarak değişken bir meseledir. Akıl, zeka, anlayış, malumat, haber, bilgi, vukuf, işitilen haberler, alınan haberler, bilgi tolama, haber alma olarak tarif edilmektedir (<https://www.mit.gov.tr/giris.html>). İngilizce konuşan ülkelerde istihbarat sözcüğünün karşılığı “intelligence” zeka, akıl, bilgi gibi manalara gelmektedir. Örneğin, ABD’de Central Intelligence Agency (CIA) ve İngiltere’de Military Intelligence (MI) istihbarat kurumlarının tanımlamalarında. Bu ülkelerde, sözcüğün kökeni ile alakalı olarak istihbarat, entelektüel bir etkinlik olarak görülmektedir. Rusya ve diğer bazı slav kökenli ülkelerde ise güvenlik sözcüğü istihbarat etkinliklerinde ana sözcüktür. Örneğin, eski KGB (Komitet Gosuderstvennoy Bezopasnosti) teşkilatının açılımı, “Devlet Güvenlik Komitesi” dir (Özkan, 2003:25). Doğu bloku ülkelerinde istihbarat kuruluşları isimlendirilirken güvenlik sözünün tercih edilmesinin sebebi, bilhassa 2.Dünya

Savaşından sonra oluşmuş batıdan gelebilecek tehdit veya bu psikolojiden kaynaklı bir etki durumu olarak değerlendirilebilir.

İstihbarat, seçilen bir amaca yönelik toplanan sistemli malumatların, amacın olası tutum şeklini ortaya çıkaracak bir biçimde ölçümlendirilmesi sonucu elde edilen işlenmiş malumat yumağı, mahsuldür (Yılmaz, 2016:99). Çınar'a göre İstihbarat; bir devletin veya herhangi bir organizasyonu güvenliği ile alakalı alanda devlet ya da özel kişiler tarafından elde edilen başka bir devlete, siyasal bir gruba, hükümete, partiye, askeriye ve herhangi bir eyleme sahip olduğuna ikna olunan bilginin elde edilmesi, üretimi, analizi, bilgi yaymak ve bilginin kullanımı olarak tanımlanabilir (Çınar, 1997:105). Devlet içi ve dışı faaliyetlerden haber alma ve illegal çalışmaları önlemek için istihbarat önemli bir olgudur. İstihbarat sulhta ve savaşta gerçek bilgiye ulaşmak, doğru olmayan bilgi dağıtmak anlamını ifade eder (Karabekir, 1998:23, Akt.Urhal, 2009:468). T.W.Procysky'nin farklı bir tanımı ise; istihbarat, insan düşüncesinin mantıksal ilerlemesinin ve çözümlemesinin nihai ürünüdür (Özdağ, 2016:30). Bu tanımlama istihbarat alt yapısı olmayan ve felsefe eğitimi almamış insanlar için pek bir şey ifade etmemektedir.

Imıl istihbaratı farklı bir bakış açısıyla tanımlamıştır. Imıl (2019:34)'a göre; istihbarat, ihtiyaç duyulan bilgilerin çeşitli analiz yöntemlerinden geçirerek istifade edecek noktaya (kişi, şirket veya devlet) raporlanması olarak tanımlamak mümkündür. Imıl'ın tanımı, Sherman Kent'in analizeyi verdiği önemle örtüşmektedir.

İstihbarat erişilebilen bütün açık, yarı açık ve/veya gizli kaynaklardan her çeşit vasıtanın kullanılması neticesinde toplanan her çeşit bilgi, malumat ve haberin ulusal genel veya ulusal özel plandaki politikaların meydana getirilmesi ve ulusal politikalara zarar verilmesinin önlenmesi gayesi ile toplandıktan sonra ehemmiyetini ve doğruluğuna göre bölümlendirilmesi, mukayese edilmesi, analiz edilerek ölçümlendirilmesi süreci neticesinde erişilen bilgidir (Özdağ, 2016:31) derken geniş kapsamlı bir tanım yapılmıştır. Günümüzde istihbaratın önemli bir kısmı açık kaynaklardan elde edilmektedir. Dolayısıyla internet'in de derinlik kazanmış olduğu dünyamızda gizli saklı bir haberin, bilginin duyulmaması, bilinmemesi imkanı çok az seviyeye indirgenmiş bulunmaktadır.

Sonuç olarak insanlarda ve devletlerde gelecek kaygısı ve başkaları hakkında olumsuz düşünme algısı olduğu sürece, bu bir anlamda yaratılıştan kaynaklanmaktadır, istihbarata her zaman gereksinim vardır. Diğerlerinin ne yaptıkları ve neleri sana karşı oluşturdukları hakkında bilgi sahibi olunca o kadar huzurlu yaşamını devam ettirebilir ve ona karşı önlemler alınabilir (Çınar, 1997:109). Burada entelektüel boyutu olması gereken zeka ön plana çıkmaktadır. İstihbarat bir zeka işidir. En küçük bilgi kırıntısının önemi, yeri ve zamanı geldiğinde bir analiz ihtiyacında anlaşılacaktır.

4. STRATEJİ KAVRAMI

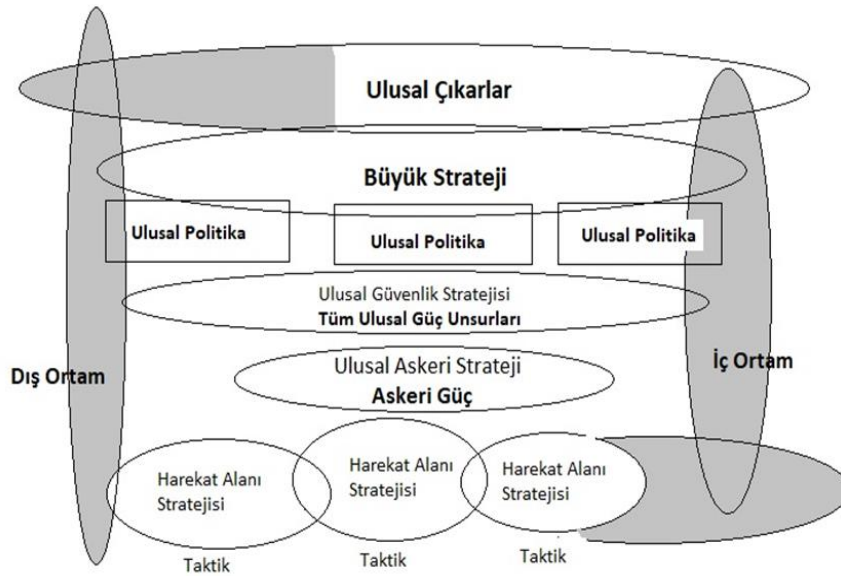
Strateji sözcüğü ortaya çıktığındaki anlamıyla şimdiki anlamı farklı olmakta ancak etkisi ve derinliği genişlemiş manasıyla günümüzde kullanılmaktadır. Sözcüğün evrim geçirmiş halinde; kaynakları organize etme yöntemi olarak değerlendirilmesine rağmen, günümüzde karmaşık askeri ve kurumlar içindeki problemleri çözebilme kabiliyetine ulaşmanın yolları olarak tanımlanabilmektedir.

Strateji sözcüğünün kökenini yazarlar, etimolojik açıdan ele aldıklarında, "generallik sanatı" anlamına gelen Yunanca kökenli "strategos" sözcüğüne bağlamaktadırlar. Strategos, devletin bir aracı olarak askeri güç olması nedeniyle hem orduyla hem de askeri gücün yönetilmesi, sevk ve idaresinin idari mekanizması demek olan generallikle-amirallikle bağlantılıdır. İster "saltanat", isterse "sanat" olarak kullanılsın, "yönetmek" ve "yöneticilikle" ilgili olduğu (Mütercimler, 2016:56) anlaşılmaktadır.

Strategos sözcüğü, Eski Mısır'da Ptolemioslar döneminde, Atina ve Roma'da sivil ve askeri idare başkanlarını ifade etmekteydi. Eski Atina'da Strategosluklar, İÖ 501-500 yıllarında Kleisthenes tarafından oluşturulmuş olup, bu konumları tutan kişiler, sulhta diplomatik ve bazı işlemlere sahiptiler. Savaşta rütbelerine göre türlü komutanlık vazifelerini üstlenen bu kişiler, devletin genel sevk ve yönetiminde hayati görevleri yerine getirmişlerdir (Mütercimler, 2006:38) ve bu icracılara günümüzde stratejist denmektedir. Strateji ile ilgili literatür taramasında bir çok tanımla karşılaşılmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Strateji; daha geniş anlamda düşünüldüğünde, bir ulusun ya da uluslar topluluğunun olağandışı durumlarda amaca varmak için siyasal, ekonomik, askeri ve moral güçlerini birarada dengeli olarak kullanılması anlaşılmaktadır (Mütercimler, 2000:25). Bu tanımda, ulusların olağanüstü durumlarda ki sürprizlerle hazırlıklı olarak karşılaşma ve bunlara karşı önleyici güç kullanımını ortaya koymaktır.

Strateji, mevcut durum ile arzu edilen gelecek arasındaki köprüleri kurar (Eslen, 2017:19). Strateji belli bir amaca ulaşmak için kullanılan yollar olarak tanımlanmaktadır (Akad, 2003:13). Clausewitz'e göre strateji; muharebenin, savaşın amacına ulaşmak için kullanılmasıdır (Clausewitz, 2015:165). Daha yaygın bir manada strateji; bir ulusun ya da uluslar topluluğunun, olağan dışı durumlarda amaca erişmek için siyasal, ekonomik, askeri ve moral kuvvetlerini birbiriyle ahenkli olarak düzenlenmesi ve kullanılması anlaşılmaktadır (Mütercimler, 2016:56). Freedman diğer bir bakış açısıyla stratejiyi; insanın kendi davranışını diğerlerinin davranışına göre koşullandırması olarak (Freedman, 2017:295) davranışsal yönü olan bir tanım yapmıştır.

Şekil 1: Strateji Kapsamı

Kaynak: Yılmaz,S.(2006). 21. Yüzyılda, Güvenlik ve İstihbarat, s:234

Günümüzün ortaya koyduğu sosyo-politik, teknolojik, ekonomik ve toplumsal gelişmeyle birlikte, aynı zamanda gerçekleşen küreselleşme süreci, tehdit algısını daha kompleks bir duruma getirirken; ulusal ve uluslararası sulhu ve güvenliği ortaya koyacak şartların oluşturulması da güçleştirilmiştir. Dolayısıyla, ülkeler için ulusal menfaatlerini ve kuvvetlerini muhafaza etmek adına önemli bir rol alan “stratejiyi” meydana getirmek ve işlevselliği zorunlu bir gereklilik haline gelmiştir (Seren, 2017:63). Böylece stratejinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Başka bir yönüyle strateji; bütün hedef ve öğeleriyle, yaşamını sürdürme gayreti manasında güvenliği elde etme vasıtası ve anlayışıdır. Stratejinin beslendiği kaynak ise veri arzıdır. Ancak bu veri, işlenmemiş ve süreçten geçmemiş verilerin düzenli bir yapı dahilinde

geliştirildiği, ölçümlendirildiği ve çözümlendiği bir zekanın ürünü olmalıdır ki; işte bu strateji ile istihbaratın birlikte varlığı olan alandır (Seren, 2017:93-94).Buradan anlaşılıyor ki, stratejik istihbaratın ortaya çıkışı bu süreçle mümkün olmaktadır.

5. STRATEJİK İSTİHBARAT

Sherman Kent; II. Dünya Savaş'ı sırasında çağdaş manada stratejik istihbaratın esaslarını oluşturmuş ve bilimsel bir dal haline ulaşmasında büyük çabalar sarfetmiştir. CIA'nın konusunda en etkili isim olarak gördüğü Kent, stratejik istihbarat adlı kitabında "Bizler kuşaklar boyu doğruya ulaşmak için teşekkül etmese de ona yakınlaşmak için yapılan incelemelerin düzenli bir metod izlemesi lüzumu yönünde kararlı olduk. Stratejik istihbaratın bütünüyle mevzusunu ortaya çıkaran sosyal disiplinler bu yönüme haizdir." demektedir.

Kent, istihbaratın üç asıl öge olduğunu belirtir: Bunlar; bilgi, organizasyon ve faaliyettir (Kent,2003:1,51,136). Sherman Kent'e göre stratejik istihbarat; karar alıcıların hatalı planlama ve hareketleriyle kendi politikalarına veya taahhütlerine zarar vermeyecek şekilde diğer devletlerle ilgili olarak sahip olmaları gereken bilgi türüne verilen addır diyerek tanımlamaktadır (Özdağ, 2016:131). Kent'in ifadesini analiz edersek; stratejik istihbarat, bir ülke için, ileride oluşabilecek tehditleri, fırsatları ve riskleri inceleyip belirleyerek ve tahmin ederek, bunlar üzerinden karar alıcıların önüne çıkabileceklerle alakalı opsiyonlar getirerek yapılan istihbarat çeşididir (Özdağ, 2016:131-132) olarak ifade edilmektedir.

Stratejik istihbaratta; datayı toplamak, analiz etmek, sentezlemek, ölçümlendirmek ve yararlanmak esasına dayanır. Bu ise multidisipliner bir çalışmayla mümkün olmaktadır. Diğer bir ifadeyle stratejik istihbarat akademik bir faaliyet alanıdır (Kent, 2003:56-58). Stratejik istihbarat, asıl olarak ekonomik, sosyal, bilim, ulaştırma, ordu, moral, coğrafya, biyografi, teknoloji ve ordu gibi faaliyet alanlarını kapsar (Kent, 2003:25-29). Bu bağlamda stratejik istihbarat bir ülkede karar alıcılara ve alınacak kararların nasıl olması yönünde doğrudan katkıda bulunan kurumlar için üretilir.

Yılmaz'a göre stratejik istihbarat; güvenlik politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında yakın veya muhtemel önemi bulunan, yabancı ulusların veya bölgelerin bir ya da birden fazla yönüyle ilgili sürekli ve yeterli istihbarat teminidir (Yılmaz, 2018:141). Gehlen ise farklı bir bakış açısıyla; (casusluk (Espiyonaj) çalışmalarını başlatan ilk isim 1902 Almanya doğumlu Reinhard Gehlen'dir.) Gehlen'e göre stratejik istihbarat; her türlü bilgi edinme gereğinden başka, tarihin akışını izlemek ve istikbali görebilmek (Karataş, 2018:75) zekasına sahip olmaktır.

Stratejik istihbarat; (1) Günümüzde ve ilerideki zamanda ekonomik, kültürel, politik, askeri, kriminal, dış politik genel eğilimler, (2) Bir ülkeye, ittifak veya şirkete ait olası tehditler ve bu tehditlerdeki olası değişimler hakkında istihbarat temin eder (Yılmaz, 2018:142) ve sonra olası tehdit, risk ve fırsatlara karşı politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Stratejik istihbarat'ın diğer bir tanımı ise; ulusal ve uluslararası seviyede siyasi ve askeri tasarıların meydana getirebilmesi için lüzumlu olan ve çoğunlukla ulusal yönetim aracılığı ile, ulusal ve uluslararası kapsamda diplomatik, siyasi, askeri ve ekonomik meselelerle alakalı çok kapsamlı bir açıda yer alan istihbari dataların toplanması ve bunların geliştirilmesi etkinliklerinin devam ettirildiği bir çerçeveyi tanımlar (Seren, 2017:273). Bu kapsamlı datalar, genellikle hedef ülkelerin ve yönetimlerinin, kurumları, demografik yapısı, kaynakları, amaçları düzeyinde yapılan istihbarat faaliyetleridir. Bu istihbaratın işlevselliği açısından önem teşkil etmektedir.

Stratejik istihbaratın önemli bir diğer özelliği, ülke içindeki olayları değil, ülke dışındaki olayları içermesidir. Ülke içindeki güvenlikle ilgili olaylar da benzer şekilde stratejik istihbaratın ilgi alanının dışındadır (Yılmaz, 2017:106) derken stratejik istihbaratın odaklandığı, ülke dışındaki devletlerdir. Yine Yılmaz'a (2017:106) göre; ülkenin refah içinde

yaşaması, düşman kabul edilebilecek ülkelerin tehditlerinin tespiti, barış ve özgürlüğü tehdit eden hususlar bu istihbaratın ilgi alanı içindedir.

Stratejik istihbaratın ne olduğu ile ilgili yanlış anlamalar vardı. Bunlardan biri stratejik istihbaratın uzun bir zaman kapsadığı idi. Stratejik istihbaratın özelliği stratejik olması yani büyük bir stratejiye dayanmasıdır. Bu strateji uzun bir sürelidir ve stratejik analizde genellikle trend analizlerine, öngörülere ve uzun yıllardır devam eden tahminlere göre yapılıyor olsa da stratejik konu için zaman kısa ise stratejik istihbarat buna göre yapılmalıdır. Stratejinin uzun vadeli, taktiğin kısa vadeli olduğu bir yanlış anlamadır. Bu nedenle ABD’de bile pek çok faaliyetin stratejik ya da taktik olması bu anlayışa göre (Yılmaz, 2014:229-230) ifade edilmiştir.

Etkili bir stratejik istihbarat, siyasi kuvvetin halkın gelecekteki beklentilerini karşılamak için gereksinim duyduğu politikaların saptanması ve netice alacak şekilde başarı ile gerçekleştirilmesi için lüzumlu bilgi-hareket devamlılığının ayrılmaz bir parçasıdır. Stratejik istihbarattan amaç; barıştan itibaren ulusal güvenliğin sağlanması için, gerekli planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak ve kriz yönetimini muharebeye lüzum kalmadan veya askeri insan zayıtı ile politik amaçlara erişecek biçimde yapmaktır (Yılmaz, 2018:142). Stratejik istihbarat ülkelerin gelecekteki politikalarını belirlemek için yapılmaktadır.

Bu noktadan hareketle, Seren’e göre; ulusal ya da uluslararası mevcut durumda gerçekleştirilen ve her uç seviyede devam ettirilen istihbarat etkinlikleri, birbirlerini aracısız ya da indirekt olarak tesir etmektedirler. Bununla birlikte, istihbaratın düzeyi yükseldikçe, istihbaratın çalışma alanı benzer bir biçimde artış göstermekte, buna karşın odaklandığı teferruat alanları eksilmektedir. Bu yüzden stratejik istihbarat, diğer düzeylere göre çok daha kapsamlı bir alaka alanında, çok daha fazla datanın elde edilmesinde mesul olmakta, bu da stratejik istihbaratı, istihbarat piramidinin en tepe noktasına taşımaktadır (Seren, 2017:275) derken, stratejik istihbaratın istihbarat disiplindeki önemi belirtilmektedir.

5.1. Stratejik İstihbarat İhtiyacının ve Anlayışının Ortaya Çıkışı: CIA’nın Doğuşu

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar farklı bölümlerde stratejik istihbarat ihtiyacı doğmuştur. Seren’e göre; Tarihi zaman içerisinde incelendiğinde; Kuran-ı Kerim’deki ayetler ve Hz. Muhammed, Eski Ahit’de Hz.Yusuf ve Hz.Harun, Sun Tzu’nun eserlerinin yanı sıra eski Hint ve Pers imparatorluğu devrindeki kutsal yazılar, “stratejik istihbarat” olgusunu (Seren, 2017:323-324) yansıtmaktadır.

Stratejik istihbaratın; kendine özgü kavram ve uygulama şekliyle ve diğer istihbarat çeşitlerinden kurumsal olarak farklı olduğu görülmektedir. Seren’e göre; ABD’nin İkinci Dünya Savaşı’ı sırasında beklenmedik Pearl Harbor saldırısıyla karşı karşıya kalması; enformasyon eksikliği ya da stratejik gerçekleri görememesi değil, stratejik istihbarat yetersizliğine bağlanmıştır. Dolayısıyla Pearl Harbor saldırısı, ABD’nin stratejik istihbarat anlayışının revize edilmesi gereksiniminde bir başlangıç olmuştur. Savaş sonrası süreçte ve barış ortamının vuku bulmasıyla ABD, stratejik istihbarat uygulamalarına hız kazandırmış, sadece kurumsal olarak değil, aynı zamanda stratejik istihbaratı bir bilim dalı haline getirmiştir (Seren, 2017:324). Bu bağlamda zamanımızdaki stratejik istihbarat kapsamının; temeli, hangi değişkenler üzerine kurulduğu, mantığının nasıl olduğunu, kimler tarafından ortaya konulduğunu anlamak için; ABD’nin II. Dünya Savaşında Pearl Harbour saldırısının verdiği zafiyeti açıklamak yararlı olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı döneminin sonuna kadar ABD’nin organize bir istihbarat teşkilatı mevcut değildi. Dağınık ve parçalı bir istihbarat görevi yerine getiren birimler vardı. Ancak İkinci Dünya Savaşı esnasında ülkenin karşılaştığı zorluklar, düşmanın gücü, ekonomisi, sanayisi, asker sayısı hakkında bilgi ihtiyacı oluştu. Bunun için organize bir istihbarat teşkilatına ihtiyaç duyuldu. Böylece 1947 yılında başkan Harry S. Truman tarafından imzalanan Milli

Güvenlik Kanunu ile II. Dünya Savaşı'nda görev yapan OSS (Office of Strategic Services-Stratejik Hizmetler Ofisi)'nin devamı olarak CIA kuruldu. Truman tarafından kuruluşu onaylanan CIA'in ilk başkanı da Roscoe H. Hillenkoetter (Kuzu, 2010:12) göreve getirilmiştir.

ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşadığı sıkıntılar neticesinde stratejik istihbarattaki zafiyetler nedeniyle CIA'nin kuruluşundan sonra ilk kez stratejik istihbaratın önemi ve rolü 11 Eylül terör saldırılarından sonra yeniden sorgulanmaya başlanmıştır.

5.2. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Stratejik İstihbaratın Rolünün Yeniden Sorgulanması

21.yüzyılda ulusal güvenlik ve savunma stratejilerinin belirlenmesinde stratejik istihbaratın önemi; 11 Eylül saldırılarından sonra daha da hayatiyet arz etmiştir. Bu bağlamda, Yılmaz'a göre; 11 Eylül saldırıları, güç politikaları tarihi için gelecekteki oluşumları etkileyen önemli bir olaydı (Yılmaz, 2006:19). Bu olaydan da anlaşılıyor ki; stratejik istihbarat faaliyetlerinin 11 Eylül saldırıları karşısında fonksiyonsuz hale geldiği sonuç açısından görülmektedir. Özellikle, stratejik istihbarat açığının önemli neticeler doğuran ani terör saldırılarını engellemede büyük zaafiyet içinde olduğu bununla birlikte FBI ve CIA'in yüksek düzey stratejik istihbaratı değerlendirmelerinde ve politik karar alıcıların ciddiyeti anlamaktaki başarısızlıkları aşikardır (Seren, 2017:395). Bu çerçevede dünya tarihinde hiç düşünülmeyen ve büyük etki yaratan 11 Eylül saldırıları, stratejik istihbaratın oluşturulan yöntemleri, politikaları ve uygulamaları açısından yeniden değerlendirmek için bir dönüm noktası olmuştur.

11 Eylül saldırıları; oluşturulan 11 Eylül Komisyonu'na göre 11 Eylül 2001 saldırılarının arkasındaki istihbaratın başarısızlığının nedenleri arasında istihbarat servislerinin çok sayıdaki başka öncelikleri, bütçe yetersizlikleri, modası geçmiş teşkilat yapısı ve bürokratik rekabet vardı. İstihbarat servisleri 1990'lardan 11 Eylül 2001'e kadar ulus aşan terörizmin ortaya koyduğu büyük resmi görememişlerdi.11 Eylül saldırılarını kaçırın ABD istihbaratı, saldırı sonrası sadece El Kaide'ye odaklandı (Yılmaz, 2014:235). Niçin sadece El Kaide'ye odaklanıldı sorusunun yanıtı çok net olmamakla birlikte, birçok soru işareti halen vardır.

Stratejik istihbarat kavramının ortaya atıldığı II. Dünya Savaşı'nda ABD'nin savaşa girmesine neden olan Pearl Harbor baskını, stratejik istihbaratın ilk başlangıç başarısızlığı, 11 Eylül saldırıları ile de stratejik istihbaratın sorgulanmasına olanak sağlanmıştır.

11 Eylül 2001 saldırıları öncesi Başkan Bush, Irak'a terörizm ve El Kaide bağlantısı nedeni ile bir savaş açmaktan bahsediyor, ama Irak'ta kitle imha silahı olduğundan bahsetmiyordu. 5 Şubat 2003'de BM Güvenlik Konseyi önünde konuşan ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Irak'ı kitle imha silahlarına sahip olmakla suçladı ve bununla ilgili sağlam istihbarat kanıtları gösterdi (Yılmaz, 2014:235). Ancak, ABD Irak'ı işgal etti ve Irak'da kitle imha silahları bulunamadı. Bu söylem acaba Irak'ı işgal etmek için üretilen bir propagandanın ön çalışması mıydı? Evet, çünkü ABD kendi kamuoyunu ve dünya kamuoyunu ikna etmesi gerekiyordu. Yılmaz, (2014:236)'a göre; bu yanlış enformasyondan istihbaratçıların ne kadar sorumlu olduğu tartışıldı. Çünkü daha 2002'de istihbaratçıların şüpheleri ABD başkanı ve danışmanları tarafından göz ardı edilmişti. Analizciler, Irak işgal edilmedikçe Saddam'ın kitle imha silahı kullanmayacağını veya teröristlere vermeyeceğini söylemişti.

İstihbarat analizi günümüzde son derece karmaşık hale gelmiştir. Bilgiler hem karışık, hem de tam olmadığı gibi hata payı da her zaman vardı. Bilgi tam olsa bile kullandığı model ve faraziyeler yanlış sonuçlar doğurabilir.11 Eylül saldırılarının iskanlanması gibi Körfez Harekatı öncesi Irak'ın Kuveyt'i işgal edebileceği ile ilgili emareler de istihbarat analizcilerini bu sonuca götürmemiş, politika uygulayıcılar işgalin olabileceği konusunda önceden

uyarılmamıştır (Yılmaz, 2018:153-154). Görülmektedir ki istihbarat verileri analizciler tarafından tam olarak değerlendirilememiştir.

İstihbarat teşkilleri ve çeşitli istihbarat üreten kaynaklar arasındaki rekabet ve prestij çekişmesi de sonuçta orijinal bilginin sağladığından çok daha anlamsız bir istihbarat üretimi doğurabilmektedir. Örneğin, ABD’de terör bağlantılarının yurtdışı araştırmalarının başarısızlığa uğramasında CIA ve DIA arasında süren rekabet önemli rol oynamıştır (Yılmaz, 2018:154). Bu çerçevede, istihbarat başarısızlığı en güçlü istihbarat örgütlerinin yanında güçsüz devletlerin istihbarat teşkilleri de geçerli bir durumdur. Nihayetinde istihbarat başarısızlıkları sonucunu, ülkelerin geleceğini olumsuz yönde etkileyen bir süreçtir. İstihbarat başarısızlıkları, analizcilerin ham bilgileri iyi işleyememeleri ve politik karar alıcıların analizcilerin ürünlerini dikkate almamalarıdır.

Melvin A. Goodman, CIA’de daha önce başkanlık yapmış olan Robert Gates ve John Deutch’un CIA’in karar alıcılara sorumlu olduğu stratejik istihbarat analizlerinin çoğunu önemsiz hale getirmişlerdir. Buna rağmen Pentagon’un siyasi isteklerini yerine getirildiği suçlamalarında bulunulmuştur. 11 Eylül saldırılarının olduğu dönemde başkanlık yapan CIA başkanı Tenet ise stratejik istihbaratı; Bush yönetiminin siyasi çıkarlarına hizmet etmekle eleştirmiş ve stratejik istihbaratın, terör faaliyetlerini öngörmedeki başarısızlığının kaçınılmaz olduğunu ileri sürmüştür (Goodman, 2003:60-61). Goodman’ın bu yorumu, ABD’de istihbarat teşkilleri soğuk savaş reflekslerinden uzaklaşıp revize edilmesi ve günümüzün ihtiyaçlarını karşılayacak rasyonel bir tutum içine girme ihtiyacı zaruri hale gelmiş sonucuna ulaşılmasının altı çizilmiş durumdadır.

Richard L. Rusel’da ABD istihbarat topluluğunun ortaya koyduğu politikaları eleştiren; 21.yüzyılda stratejik istihbarata çok büyük ihtiyaç olduğunu, ve özellikle 11 Eylül saldırılarının bu gereksinimi ortaya çıkardığını ifade etmiştir (Russel, 2004:61, Akt. Seren,2017:403). ABD’de bu tartışmalar kurumlar üzerinden yapılmakta ve yönetimin istihbarat topluluğunun zihniyet değişimine girmesi gerektiğini yüksek sesle ifade etmektedir.

11 Eylül saldırılarının istihbarat başarısızlığı hakkındaki ABD medya ve kamuoyundaki tartışmaların sonucundan anlaşılmaktadır ki; istihbarat sistemindeki bazı yöneticilerin ve kurumların içindeki yapılan sistematik hataların ekseninde analiz edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu yapılan kurum-içi hataların kasıtlı olup olmadığı hakkındaki görüşlere cevap ise; 11 Eylül saldırılarının gerçekleşmesini gösterilir.

James Burch, ABD 11 Eylül saldırılarından sonra kurduğu ve 16 ayrı istihbarat topluluğunun kontrolünü üzerine alan DNI’nın, istihbaratı merkezi bir yapıya getiren uygulamayı ortaya çıkardığı; oysa ki bu merkezileşmenin daha fazla bürokrasi oluşacağını ve sistemin daha da yavaşlayacağını savunmuştur. Ayrıca FBI’da meydana getirilen esaslı değişikliklerin de tehlike oluşturacağını söylemiştir (Burch, 2007:16-19, Akt.Seren, 2017:417). Bu yüzden 11 Eylül gibi belirsiz terör saldırıların engellenmesi için üretilecek istihbarata stratejik bir bakış açısı ile değerlendirme yapabilecek analizciler ve kurumlar olması, ayrıca bu istihbaratı uygulayabilecek politikacılara ve bürokratlara ihtiyaç olacaktır.

6. YENİ GÜVENLİK ANLAYIŞI VE POLİTİKALARI BAĞLAMINDA STRATEJİK İSTİHBARAT

6.1. Yeni Güvenlik Politikaları

21.yüzyılda güvenlik; değişik tehdit ve risklerin çerçevesinde derinleşme ve genişleme süreci içinde bulunmaktadır. Yılmaz’a göre; dünya politikalarındaki yoğun değişimler günümüze değin oluşmuş istikrarı tamamıyla değiştirdi. Hudutların değişikliğe uğradığı, düzenleyici ve sorgulayıcı kuvvetlerin kararsızlaştığı, türlü grupların yaygın ulus devlet şeklini sınırladığı, bölgesel düzensizlik ve çatışmaların egemen olduğu bir güvenlik ortamı ortaya çıktı (Yılmaz, 2017:759). Bu bağlamda yeni güvenlik anlayışı kapsamında yeni güvenlik politikalarının

oluşturulması her ülke için bir zorunluluk haline gelmiştir. Güvenlik politikaları; dış politikadan enerji politikalarına, istihbarattan uluslararası ilişkilere kadar çoğu alana tesir eden ve üstelik belirleyen bir ehemmiyete haizdir (Çıtak, 2017:153). Bu yüzden de, bu güvenlik politikalarının oluşturulması, karar alıcı mekanizmalar açısından zor bir vazife olmaktadır.

21.asrın değişen güvenlik çerçevesi güvenliğin askeri olmayan biçimlerdeki tehdit ve tehlikelere karşı tedbirli bulunmayı icap ettirmektedir. Çatışmanın askeri ve askeri dışı cepheleri arasındaki puslu münasebet artacaktır. Daha geniş yaklaşımlar kabullendikçe, bugüne kadar askerler vasıtasıyla yapılan pek çok güvenlik ve savunma görevi siviller tarafından yapmaya başlanacaktır (Yılmaz, 2017:759) derken; ulusal güvenliğe yönelik küresel ve bölgesel potansiyel tehditlere karşı stratejiler belirlenmeli ve bu stratejiler karar alıcılar tarafından uygulanmalıdır.

Güvenlik politikaları, ülkenin esas kıymetlerini dış tehditlerden muhafazaya özgü sonuç ve hareketleri kapsamaktadır. Bu esas kıymetler ideolojiden topluma, yeraltı kaynaklarından kültürel unsurlara kadar yaygın olarak ölçümlendirilebilmektedir. Bu değerler kadar, ülkenin uluslararası alandaki çıkarlarının, saygınlığının ve gücünün korunması da güvenlik politikalarının konusunu oluşturmaktadır. Böylece de güvenlik politikalarının hem ulusal güvenlik hem de dış güvenlik unsurlarını içerecek biçimde tasarlanmaları beklenmektedir (Çıtak, 2017:154). Yakın diyebileceğimiz zamana kadar uygulamada olan güvenlik politikalarında genelde belirlenmiş olan düşman tanımı ve buna karşı alınacak önlem ise sert güç (askeri güç) olarak belirlenmişti. Fakat günümüzde düşman tanımı ve özellikleri değişmiş, tehdit ise asimetrik hale gelmiştir. İşte dünyadaki tüm ülkeler bu oluşan düşman tehdidi ve risklere karşı çeşitli güvenlik politikaları ve stratejileri oluşturmaktadırlar. Bu politikalar ulusal güvenliği ilgilendirdiği için, ülke çıkarları ön planda olup yeni gelişmeler ışığında şeffaf, esnek ve tutarlılık esas alınarak ortaya konulmalıdır.

Pek çok değişik kişi ve kuruluşun fikirleri ışığında biçimlenen planlar, devletin en üst seviye sorumlularının tasdiklerinden sonra resmi güvenlik politikaları şeklini almaktadır. Güvenliğin evrim geçirdiği ve yeni güvenlik anlayışının tüm dünyaya hakim olduğu bir dönemde güvenlik politikaları belirlemek, uygulamak ve yüksek oranda başarı sağlamak her devletin en zor görevlerinden biridir (Çıtak, 2017:154-155) ve bu politikaları gerçekleştirmeden yoksun ülkelerin güvenlik kaygısı devam edecektir.

6.2. Yeni Güvenlik Politikaları İhtiyacının Sebepleri

Güvenlik, tarihin başlangıcından günümüze kadar gelen sürede başat olmuş ve gelecekte de önemi hep ilk sıralarda olacaktır. Çünkü devletlerin varoluşu güvenliğe bağlıdır. Güvenlik her zaman için konunun uzmanları siyasiler ve askerler tarafından belirlenmiş kişilerin politikaları ile sağlanmaktadır.

Caldwell ve Williams'a göre; güvenlik anlayışında yaşanan köklü değişimlerle beraber, güvenlik politikalarının da yenilenmesi ihtiyacı doğmuştur. Yakın zamanlara kadar güvenlik, devlet ve savaş temaları üzerine odaklanmıştır ve güvenlik politikaları bu bağlamda yapıla gelmiştir (Çıtak, 2017:155). Bu nedenle de güvenlik politikaları oluşturmak, siyasi irade ile askeri yetkililerin aldıkları kararlar ve öngörülerini etrafında şekillenmiştir. Günümüzde ise güvenlik anlayışı yepyeni bir şekil almaktadır. Geleneksel güvenlik tehditlerinin boyut ve şekil değiştirmesi ve yeni güvenlik tehditlerinin hızlı bir şekilde tüm devletler için tehlike oluşturmaya başlaması devletlerin de güvenlik politikalarını ve politika yapım süreçlerini gözden geçirmelerini gerektirmiştir (Çıtak, 2017:155). Bu değişimleri günün ihtiyaçlarına göre hızlı yapan devletler olduğu gibi, halen bu değişimleri yapamayan, zamanın gerisinde kalan ülkeler de mevcuttur.

Günümüzde “istikrarsızlık” kavramı, güvenlik algılamalarının tüm boyutlarını etkisi altına alan birinci öncelikli tehdit faktörü haline gelmiştir. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte askeri nitelikte olmayan ancak bugüne kadar yüzü açılmamış tehdit ve risklerin yeni panoraması ortaya çıkmaktadır. Soğuk Savaş sonrası güvenlik problemlerinin doğası da değişmiştir (Yılmaz, 2017:350). Devletler arası savaş hali hazırda korkutucu bir tehdit olarak yerini korurken, iç savaşlar, ekonomik krizler, doğal kaynakların tükenmesi, küresel ısınma en bilineni olan çevresel problemler, sığınmacılık ve yasa dışı göçmenlik, programsız nüfus artışı kıtlık, sağın hastalıklar, uluslararası organize suçlar ve her çeşit kaçakçılık, nükleer silahların yaygınlaşması ve nükleer kaza riskleri, subliminal mesajlar ve kültürel bozulma, depresyonu da içeren psikolojik hastalıklar gibi pek çok konu güvenlik gündemini doldurmaktadır (Çıtak, 2017:156). Bu bağlamda güvenliğin boyutsal olarak da farklılaştığı ortaya çıkmaktadır.

Yılmaz’a göre; modern güvenlik problemlerinin üç temel niteliği; yayılganlık, kompleks ve sınırsızlık (çeşitli olasılıklara açık olma) olarak anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2017:351). Çok boyutlu küresel güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya geleceğimiz anlaşılmakta ve bu güvenlik sorunlarının kaynağının bilinmemesi devletler için güvenlik risklerini artırmaktadır.

Güvenliğin boyut değiştirmesinin; devletlerin ve bölgelerin yaşadıkları yerel denilebilecek geçişler ile Soğuk Savaş’ın sona ermesi, 11 Eylül saldırıları, küreselleşme, teknoloji ve bilgi devrimleri toplumsal hareketler, uluslararası aktörlerin çoğalması gibi küresel düzeydeki önemli gelişmelerin ışığında gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Çıtak, 2017:157). Bu gelişmeler güvenliğin yeniden dizayn edilmesini ve devletleri bu dinamik gelişmelere ayak uydurmak için yeni güvenlik politikaları oluşturmasını zaruret haline getirmiştir.

6.2.1. Soğuk Savaşın Sona Ermesi

Soğuk Savaş döneminin son bulmasıyla birlikte devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık artmış, bu durum ulus devletin egemenliğinin sınırlanmasına yol açmıştır. İletişim, teknoloji ve ekonomi alanında yaşanan gelişmeler devlet dışı aktörlerin önemini artırmış, bu durum kültürel ve alt kimlik, cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklı topluluk ve bireyleri de güvenliğin öznesi haline getirmiştir (Bayra, 2019:185-186). Böylece yeni oluşan tehdit ve risklere karşı, yeni güvenlik politikaları oluşturma ihtiyacı doğmuştur.

Soğuk Savaş döneminin bitmesi ile birlikte küresel ve bölgesel jeopolitik ortam bütünü ile değişti. İki kutuplu dünya düzeninin yerini ABD’nin liderliğinde tek kutuplu dünya düzeni aldı. Avrasya’da özellikle de Orta Asya’da, Kafkasya’da ve Balkanlarda güç boşlukları oluştu. Bu güç boşlukları, jeopolitik fay hatlarının ortaya çıkmasına, yeni tehditlerin, gerginliklerin ve fırsatların oluşmasına neden oldu. Yeni jeopolitik, gerginliklerin ve fırsatların oluşmasına neden oldu. Yeni jeopolitik ortam yeni güvenlik arayışlarını da beraberinde getirirken, jeopolitik adaptasyonu da gerekli (Eslen, 2017:98) hale getirdi.

Tablo 2: Güvenlik Ortamının Değişimi

Soğuk Savaş	Bugün
Devlet merkezli uluslararası düzen	Küreselleşme/ulusaşan aktörler
İki kutupluluk	Tek kutupluluk
Sert güç ağırlıklı	Yumuşak ve akıllı gücün evrimi
Ulusal güvenlik endeksli	Çıkar endeksli
Ulusal savunma	Güvenliğin geniş boyutu
Tehlikeyi caydırmak ve savunmak	Çatışma kapsamının genişlemesi
Çatışma kaynakları belirgin	Çatışma kaynakları belirsiz,yayılgan

Kaynak: Sait Yılmaz, Uluslararası Güvenlik, ANKARA: Kaynak Yayınları, s.194

6.2.2. Küreselleşme

Soğuk Savaş sonrası dünyada meydana gelen belirsizlikler ve yeni güvenlik gereksinimleri ile birlikte küreselleşme kavramı sık sık dile getirilmeye başlandı. Dünya ölçeğinde sınırların kaldırıldığı ve ülkelerin birbirine bağımlı hale getirilmeye çalışıldığı küresel sisteme doğru

gidilmektedir. Ancak ulus devletlerin varlığını ortadan kaldırmaya yönelik tartışmaların yapıldığı küreselleşmenin, belli ülkelere ve belirli uluslararası şirketler için yapıldığı da tartışmalar arasındadır.

Hızla büyüyen çok uluslu şirketlerin yarattığı çevresel yıkım, kapitalist ekonomik sistemin getirdiği gelir eşitsizliği, aşırı tüketim ve kaynak kıtlığı, devlet yapılarının güçsüzleşmesi, yerel kültürel değerlerin giderek yok olması gibi olumsuzluklar da küreselleşmeyle (Çıtak, 2019: www.doc.wixstatic.com/ugd Erişim Tarihi: 29/01/2020) ilişkili hale getirilmektedir. Küreselleşme sürecinin başlamasıyla beraber fakir toplumların umut ışığı olan sosyalist blok çökmüş ve tek kutuplu ABD'nin önderliğinde bir dünya belirmiştir. Bu da yoksulun daha yoksul, 2000'li yılların teknoloji şirketlerinin gelişmesiyle birlikte, zenginin daha zengin olduğu bir dünya meydana gelmiştir. Gelirleri yetersiz olan ülkeler aşırı borç yükü ile karşı karşıya kalmakta küresel devletlerin şirketleri bu ülkeleri sömürmek, kaynaklarını tüketmek için adeta bir yarışa girmişlerdir. Bu tür bir ekonomik modelin olduğu dünyada küreselleşme güvenliği güvensiz hale getirmiştir denilebilmektedir. Çünkü adaletin olmadığı bir dünyada güvenliği sağlamak da büyük maliyetler gerektirir. Çıtak (2019)'a göre; bu süreçle birlikte tanımlanan çıktıkların insanların yaşamları ve doğal hayatın akışı üzerinde beğenilen ve istenmeyen etkileri bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere küreselleşmeyle ilgili değişik görüş açıları bulunmaktadır. Bu sistemi savunanlarda eleştirenler de bulunmaktadır. Dağdeviren'e göre; küreselleşmenin faydaları konusunda bir görüş birliği olduğunu söylemek mümkündür. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, yükselen yaşam standartları, teknolojik ilerleme ve bilginin daha hızlı yayılması, küreselleşmenin en belirgin faydaları arasında sayılmaktadır. Ayrıca, küreselleşme karşıtları dahi gösterilerden önce mevcut sistemin onlara sunduğu internet ve cep telefonlarıyla organize olurken, yani sisteme sistemin imkanları ile karşı çıkarken, o sisteme itirazları olduğu noktalarını da sahiplenmiş oluyolar (Dağdeviren, 2004:43-46, Akt.Urhal, 2009:43). Bu nedenle küreselleşme, bütünleşme ile farklılaşmayı, yakınlama ile çatışmayı içeren çok yönlü bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bunun sonucunda güvenlik anlamında insani psikolojik baskı altına aldığı, evrensellik, ulus-devlet, siyasal otorite, yerellik, etnik kimlik ve toplumsal kimlik gibi kavramları da değişime uğrattı, ulaşım ve iletişim alanında yaşanan gelişmeler sonucu terörizmin de küreselleştiğini görülmektedir (Acar, 2012:70-71). Ayrıca devletler üstü güçlerin de siyaset üzerine etkilerinin arttığını da gözardı etmemek gerekmektedir.

6.2.3. 11 Eylül Saldırıları

11 Eylül saldırıları dünyada güvenlik konseptini değiştiren bir süreci başlattı. 11 Eylül 2001 saldırıları, güç politikaları tarihi için gelecekteki oluşumları etkileyen önemli bir olaydı. Terör, asimetrik güç dengesi içerisinde bir yandan zayıf olanın güç kullanma yöntemi olarak ortaya çıkarken Amerikan dış politikasını tekrar askerileştirdi. 11 Eylül terör saldırıları ABD'de yeni güvenlik stratejisi oluşturulmasına sebep olmuştu.

11 Eylül saldırılarıyla dünyadaki demokratik ülkelerde bireysel özgürlük ve güvenlik dengesi güvenlik lehine bozulmuştur. Çünkü terörist saldırıların önlenmesi istihbarat ve güvenliğin etkinliğini artırmakla mümkün olacağına inanılmaktaydı. Friedman'a göre; hiç kimsenin, hiçbir yerde güvende olmadığı, ölümün her yerde beklediği fikri, terörizmin psikolojik gücünü oluşturur. Siz kendinizi terörizme karşı koruyamadığınız gibi, devlet de koruyamaz sizi (Friedman, 2014:51) derken, güvenliğin terör saldırılarıyla halkta oluşturulmak istenen korku ve güvensizlik duygularının oluşturulmak istenmesiydi.

6.2.4. Asimetrik Savaş

Asimetrik savaş, güçleri ve kaynakları farklı olan ülkeler veya gruplar arasındaki savaşların yanı sıra, bazen de stratejileri ve taktikleri farklı olan güçler arasındaki savaşlar için

kullanılmaktadır ki; çok farklı güçler arasında yapılan savaşlarda, tarafların farklı taktikler kullanması esasen kaçınılmaz bir gerekliliktir (Akad, 2011:29).

Güçsüzün güçlü ile mücadelesini, özellikle de terör örgütlerinin meşru kuvvetlere ve masum sivil halka karşı yürüttükleri alçakça ve iğrenç saldırıları, “asimetrik savaş” olarak nitelendirmenin uygun olmadığı; bahsedilen mücadelenin, düşük yoğunluklu çatışma kapsamında düşünülüp “terörizm ve terörizmle mücadele” olarak yorumlanması ve kullanılmasının daha uygun olacağı (Toptaş, 2009:88) zihinlerde yer etmelidir.

Vietnam ve Irak'ta Amerikalı'ların, Afganistan'da ise Rusların iradelerinin kırılmasının sebebi asimetrik savaştır. Çünkü bu savaş türü zayıfların hangi noktada son bulacağı sorusunun belirsizliği; Amerikalılar ve Rusların kendi kamuoylarını ikna etme imkanı bulamamalarıdır. İşte güçsüzlerin en büyük kozu budur.

6.2.5. Siber Savaş

Dijital platformda bilim ve teknolojik gelişmeler savaşların yöntemlerini de değiştirmiştir. Siber ortamda cephe ortamı ortadan kalkmış, klasik anlamda fiziki savaş araç ve gereçleri yerini, casus yazılımlar, virüsler (zararlı yazılımlar) ve siber saldırılara bırakmıştır.

Siber kavramı, canlılarda ve makinelerde kontrol, iletişim ve işleyişi inceleyen bir bilim dalı olan sibernetikten türetilmiştir. Siber ortam yerine zaman zaman sanal alem veya siber uzay kavramları da kullanılmaktadır (Aydın, 2014:140). Bilgi teknolojilerindeki ilerleme ile bu kavram literatüre kazandırılmıştır.

Diğer taraftan siber dünyada, yeni bir kavram ortaya çıkmıştır: Siber savaş.

Aydın'a göre; ülkeler, rekabetlerini sanal ortama taşıdılar. Siber çatışmalar, hatta siber savaşlar yaşanıyor. Bu savaştan az, ya da çok etkilenmeyen ülke kalmadı gibi. Konvansiyonel savaşın öncesinde veya beraberinde, siber savaşlar yaşanıyor, hatta şiddetli savaşlar görülüyor (Aydın, 2014:137). Bu savaşlar görünmez olarak yapılmakta, fakat etkisi ve tahribatı yüksek olabilmektedir.

Siber savaş, diğer savaşlardan farklı kılan unsurlar; bilgi, ileri teknoloji ve sınırı olmayan siber uzay olduğu bilinmektedir (Gürel, 2017:160). Siber savaş ile alakalı tartışmalar genelde, ağlardaki güvenlik açıklarının hackerlar tarafından belirlenip kritik bilgilere izinsiz erişim sağlamalarıdır.

Siber savaşlar stratejik, operatif ve taktik olmak üzere her seviyede uygulanabilir olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle her seviyede istenen etki elde edilebilmektedir. Hedef olarak ise siber savaşlar, temel olarak ülkelerin kritik bilgi sistem altyapılarını hedef almaktadır. Siber savaş sayesinde bu altyapıların hizmet dışı bırakılmasının yanı sıra ülkelerin sivil ve askeri hassas ve kıymetli bilgilerine ulaşabilmekte, söz konusu bilgiler çalınabilmekte hatta silinebilmektedir (Bayraktar, 2015:48-49). Ayrıca saldırı hedefindeki ülkelere psikolojik savaş ve algısal operasyonlar da yapmak mümkün olabilmektedir. Arap baharında bunun etkileri görülmektedir.

6.2.6. Terörle Mücadele

11 Eylül saldırılarından sonra terör kaynağı ve ülkesi olmayan küresel bir hal almıştır. Bunun için başta ABD olmak üzere 21.yüzyılda devletler terörle mücadele politikalarını revize etmişler ve bu durumda terörün tanımı da değişmiştir.

Tarih boyunca karşılaşmış bütün terör hareketlerini kapsayacak bir terör tanımı yapmak zordur. Genel olarak; siyasal ve ideolojik amaçlarla, kişiler ve gruplar tarafından, gizli bir örgütlenme çerçevesinde, bir iç veya dış desteğe dayalı olarak; kitleler üzerinde bir korku atmosferi oluşturmak, sosyal sınıflar arasında muhalifleri ve şiddet engel olanları sindirmek veya yok etmek, kitlelerde yalnız kanaatini oluşturmak, onlara belirli düşünce kalıplarını zorla

kabul ettirmek biçimlerinde, sembol ve tanıtım yönleri de düşünülerek gerçekleştirilen bir süreç (Yılmaz, 2006:502) olarak tanımlanmaktadır.

Devletler, eğer terörle mücadele etmek zorundaysalar, belli prensiplere ve ilkelere de sahip olmak zorundadırlar. Bu ilkeler önemlidir. Her hükümete göre terörle mücadele şekli değişmez. Çünkü, terörle mücadele hükümetlerden çok devletin işidir. Bu nedenle de süreklilik göstermek zorundadır (Çınar, 1997:262).

Terörle mücadelenin her şeyden önce yasal yetkiler içerisinde devletin görevi olduğu unutulmadan, terörle mücadelede nelerin öncelikli yapılması gerektiği, değişik disiplinlerden uzmanların katkılarıyla en iyi şekilde tespit edilerek ortaya konulmalıdır. İnsanları terörist olmaya iten nedenleri insanın doğasındaki kötülüğe yüklemek ve ardında sadece güvenlik güçleriyle şiddeti şiddet ile bastırmaya çalışmak sorunu çözemez aksine şiddetin daha da artmasını sağlar (Acar & Urhal, 2007:407). Diğer taraftan terör ve terörizm sadece bir güvenlik sorunu olmadığı, psikolojik, sosyolojik, siyasal, ekonomik, kültürel saiklerin yanında dış güçlerin yapmış olduğu destek ve provakasyon olduğu tecrübe edilip ortaya konulmuştur. Terörle bu etkenler üzerinden gidilerek mücadele edilmeli ve bu mücadelede ara vermemek gerekiyor. Bu bağlamda terörü meydana getiren sebepleri ortadan kaldırıp, planlı, uzun süreli ama disiplinden vazgeçmeden terörün her türlü boyutuyla bir mücadele yapılmalıdır.

Terörle mücadelede, güçlü bir istihbarat örgütü önemli bir etkidir. Çünkü bir terör örgütünün arkasında ya bir devlet desteği ya da bir gizli servis olduğu artık sav olmaktan çıkmıştır; gerçektir. Günümüzde terörle mücadele aynı zamanda istihbarat örgütlerinde savaşıdır söylemi yanlış ifade olmamaktadır.

Terörle mücadele edilirken; devletin bütün birimlerini içeren, geniş kapsamlı ve terörü doğuran bütün nedenleri ortadan kaldıracak bir mücadele yöntemi düşünülmelidir. Terörün tek bir nedeni olmadığı için, tek bir çözümünün de olmayacağı unutulmamalıdır (Acar & Urhal, 2007:411). Ancak bu şekilde etkin bir terörle mücadele olabilir.

6.2.7. Teknoloji ve Bilgi Devrimleri

Yeni güvenlik politikaları ihtiyacının oluşmasında; teknoloji ve bilgi alanlarında yaşanan devasa değişimler de önemli bir rol oynamaktadır. Şüphesiz teknolojinin gelişimi insan var olduktan itibaren başlamıştı ve her bir buluş için yüzyıllar beklenmekteydi. Ancak 21. yüzyılda teknoloji ve bilgideki değişimler ve gelişmelerin çok kısa zamanda oluşacağı günümüzdeki örneklerle bakarak söylenebilmektedir. Diğer taraftan bilginin küreselleşmesi ile dünyanın her tarafına hızlı bir şekilde yayılması imkanı doğmuştur ve bu bilginin hızlı yayılması güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Siber saldırılarla bilgiler korunmasız hale gelebilmekte ve bilgi teknolojileri ile devletlere ait bilgiler hem güvenliği sağlayabilmekte, hem de güvensizliğini açıklarıyla ortaya çıkarmaktadır.

Yenal'a göre; devlet ya da kuruluşların internet vasıtasıyla sürdürdüğü tüm faaliyetlerine, finans sistemine, ekonomisine üstelik savunma sistemini fonksiyonsuz duruma getirebilmektedir. Artık yıllarca devam ettirilen bir savaşta düşmana etki ettirilebilecek yıkımdan çok fazlası tek bir bilgisayar aracılığı ile birkaç saniye içinde gerçekleştirilebilmektedir (Yenal, 2019:73). Bu durum bilgi ve teknoloji devrimlerinin gerçekleşmesiyle oluşan yeni tehdit ve riskleri göstermektedir. Bilgi alanında yaşanan gelişmelerle birlikte bilgi, çağımızda en önemli silah ve güç haline gelmiştir ve bu da bilgi savaşları olarak adlandırılan yeni bir alanı ortaya çıkarmıştır.

Bireylerin sosyal medya ve diğer sanal hesaplarıyla ilgili güvenliklerinin sağlanmasını devletin güvenlik kurumlarının her zaman için önleyici emniyet tedbirleriyle yapması gerekmektedir. Erbschloe göre; bilgi altyapılarına yönelik saldırıları önlemek için askeri kurumlarla işbirliği yapmaları, sanal aleme yönelik saldırıları önceden saptayabilmek için

özel sektör ile ortak çalışma yapmaları, siber tehditlere karşı üretilen teknolojik yenilikleri takip etmeleri ve bunların geliştirilmesine yardım etmeleri gerekmektedir (Erbschloe, 2001:13, Akt.Çıtak, 2017:177). Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, yeni güvenlik ihtiyaçlarını da bereberinde getirmiştir.

6.2.8. Toplumsal Hareketler ve Protesto Gösterileri

Tarih boyunca çeşitli şekillerde halk hareketleri olmuştur; fakat günümüzde toplumsal hareketlerin yapısındaki, etkisindeki ve doğasındaki değişimler, güvenlik politikalarındaki değişim ihtiyaçlarını da önemli ölçüde ortaya çıkarmıştır.

2011 yılında popüler kalkışmaların ya da devrimlerin patlak vermesi, Batı'da "Arap Baharı" olarak bilinen ama daha doğru bir ifadeyle "Arap Uyanışı" adlı uzun bir sürecin başlangıcı olmuştur (Fuller, 2017:243). Arap Baharı'nda hem ABD hem de Avrupa, demokrasi için halkın nasıl hızla harekete geçirilebileceğini gördü. Tunus ve Mısır'da rejimler herkesin umduğundan daha çabuk çökmüştü. Ortadoğu'da devrimler kapıyı çaldığında muhalifler beklemede idi. Ama Amerika demokrasi değil, kendi adamlarını istiyordu. ABD'nin kendi adamlarını iktidarda tutma niyeti yıllardır Arap burjuvasında kızgınlık ve hayal kırıklığı yanında anti-Amerikancılığı da beslemiştir (Yılmaz, 2012:183). Bu durumda toplumsal bir hareket için kıvılcım yeterli olmaktadır ki buna örnek olarak: Tunus'ta bir seyyar satıcının kendisini yakması ve İstanbul gezi parkında çevre duyarlılığı talebi dile getirilen gösterilerin hükümet karşıtlığı gösterilere dönüşerek büyümesidir.

Bayhan'a göre; küresel neoliberalizmin içine girdiği ekonomik kriz, yeni toplumsal hareketlere neden olmaktadır. ABD, İngiltere, İspanya, Yunanistan'da yaşanan eylemler ile Arap Baharı adı verilen isyanlar ve Haziran 2013'teki Taksim Gezi Parkı Direnişi yeni, toplumsal hareketlere örnek teşkil etmektedir. Yeni toplumsal hareketlerin özünde sosyal ve kültürel kimlik taleplerinin (Bayhan, 2014:23) yanında Gezi Parkı olaylarında da olduğu gibi iktidar değişimi istenmekteydi.

Sosyal ağlara dayalı siber istihbarat ile sosyal medya, sosyal mühendislik kapsamında kullanımının yanı sıra psikolojik hareket veya propoganda gibi örtülü operasyonlar amacıyla kullanılabilmekte (Bayraktar, 2015:70), Libya ve Mısır'da olduğu gibi etkisi, taleplerin dışına çıkarak önemli değişimler meydana gelebilmektedir.

Sosyal hareketlerde teknoloji temelli aktivizm, internetin ve internet tabanlı sosyal ağ sitelerinin gündelik hayatın bir parçası haline gelmesiyle insanları örgütleyip seferber etmek için yaygın bir yöntem olmaktadır (Deniz, 2015:96). Bu nedenle hem bireylerin hem de devlet yöneticilerinin toplumsal hareketler ve protesto gösterileri sırasında sağduyulu davranmalarının, olayların amacından çıkmaması için şiddete başvurmamalarının, bilgi kirliliği yaratmamalarının ve özellikle sosyal medya üzerinden yayılan bilgi kirliliğine karşı temkinli davranmalarının oluşabilecek kısa ve uzun vadedeki güvenlik sorunlarının engellenmesinde hayati önemi bulunmaktadır (Çıtak, 2017:180). Arap Baharı örneğinde görülmüştür ki; olayları önlemedeki yetersizlikler olayların boyutunu değiştirmekte ve süreç devam ettirilirken ülkeler işgal edilmeye başlanmıştır.

7. STRATEJİK İSTİHBARATTA ABD ÖRNEĞİ

7.1. ABD'nin Stratejik İstihbarat Politikalarına Genel Bir Bakış

ABD'nin stratejik istihbarat politikalarına geçişi, Kent'in 1940'lı yılların başlarında ortaya koyduğu stratejik istihbarat teorisi ile uygulanmaya başlanmıştır. Bu teori Soğuk Savaş döneminde etkili olmuş, ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla oluşan yeni güvenlik riskleri, Arap Baharı ve 11 Eylül saldırılarından sonra revize edilme ihtiyacı doğmuştur. Günümüzde dijital risklerin ortaya çıkmasıyla Kent'in teorisindeki yetersizlikler görülmektedir.

ABD Başkanı Obama 2008 seçimlerinden hemen sonra ilk yayınladığı belgede, ABD'nin gelecekteki tehdit ve risklerinin neler olduğunu ve bunlara karşı oluşturulabilecek stratejilerin içeriğini şöyle açıklamıştır. Seren'e göre; ABD'nin öncelikli tehdit algılaması, söz konusu devletlerin nükleer silahlara sahip veyahut arayış içinde olmasıyla ilintiliydi. Ayrıca dış tehditlere ilaveten “terörizm, doğal afetler, büyük boyutlu siber saldırılar ve salgın hastalıklar” gibi ülke içinden kaynaklanabilecek tehdit ve risklere karşı da stratejik planlamalardan bahsediliyordu. Belgede, söz konusu tehdit ve tehlikeler karşısında ABD'nin ulusal kapasitesinin güçlendirme amacıyla savunma, diplomasi, ekonomi, gelişme, anavatan güvenliği, stratejik istihbarat ve stratejik iletişim alanlarında kamu ve özel sektöre yenilik getirmesi ve daha fazla yatırım yapılması öngörülmekteydi (Seren, 2018:6). ABD Başkanı Obama'nın, ülkenin gelecekte karşılaşılabilecek tehlike ve risklere karşı strateji geliştirme hedefinin ilk sırada olduğu ve stratejik istihbarata önem vereceği anlaşılmaktadır.

Trump'ın 2016 yılında başkan seçilmesiyle oluşan yeni atmosferde, Beyaz Saray yönetiminden en azından şimdilik, tamamen farklı bir portre sergilemektedir. Bölgesel güvenlik ve savunmaya yaklaşımı, transatlantik ağı daha güçlü olarak yeniden dizayn edilmesinden ziyade enerjinin daha çok iç güvenliğe harcanması gerektiği yönündedir. Trump, NATO ve BM üyeliklerinden kaynaklanan taahhüt ve sorumluluklarını gerektiği takdirde göz ardı edebileceğinin (Seren, 2018:6) sinyallerini de vermekteydi. Bu politikaların yanında; Trump Amerikayı büyük yapma düşüncesi içindeydi.

ABD'nin önümüzdeki süreçte dijital yaşam, yapay zeka ve robotik savaşlar üzerinde gelişen dünya stratejilerinin önünde olmak istediği bir gerçektir. Friedman'a göre; büyük strateji her zaman savaş ile ilgili değildir. O ulusal güç oluşturan tüm oluşumlar hakkındadır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri örneğinde belki de diğer ülkelerden daha fazla olarak, büyük strateji savaş hakkındadır ve de savaş ve ekonomik yaşam arasındaki etkileşim hakkındadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin stratejik istihbarat politikaları, tarihsel olarak da savaşçı politikalara dayanmaktadır (Friedman, 2017:66). Zira, ABD endüstrisini genelde savaş sanayi ve bunu destekleyen teknolojik gelişimler üzerine kurmuştur. Dolayısıyla ABD politikalarının temelinde belirlenen strateji, ekonomi ve bunu destekleyen savaş sanayine bağlıdır.

7.1.1. Zbigniew Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası

Soğuk Savaş döneminde; Sovyetler Birliğinin yayılmasını önlemek için Brzezinski tarafından ortaya çıkarılan ‘Yeşil Kuşak Projesi’ ile Asya’da ki enerji kaynaklarının Amerikan hakimiyeti altına alınması amaçlanmış, ve bunun için Brzezinski'nin stratejik atılımı ile; Büyük Satranç Tahtası teorisi geliştirilmiştir.

Amerika için en önemli jeopolitik ödül Avrasyadır (Brzezinski, 2005:51). Brzezinski'ye göre Avrasya; geleceğin satranç tahtasıdır. Ona göre, Amerika'nın bu satranç tahtası üzerindeki öncelikli oyuncu olarak görevi Avrupa, Asya ve Ortadoğu'daki anlaşmazlıkları başka herhangi bir rakip süper gücün Amerikan çıkarlarını tehdit edecek biçimde ortaya çıkmasını engellemek üzere yönlendirmektedir. Çünkü başlayan bu yeni savaşın tohumları Soğuk Savaş döneminde atılmıştır (Aydın, 2003:47). Ancak Sovyetler Birliği bu bilgelere Amerika'nın rakibi olmuştur.

Brzezinski'ye göre; II. Dünya Savaşı'ndan sonraki 50 yıla, küresel üstünlük amaçlı iki kutuplu Amerikan-Sovyet çekişmesi egemen oldu. Bazı açılardan, ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki çekişme jeopolitik uzmanlarının en sevdikleri teorinin gerçekleştirilmesini temsil ediyordu: Hem Atlantik hem Pasifik Okyanusu'nda egemen olan, dünyanın en önemli deniz kuvvetleri, Avrasya'nın merkezi topraklarında hüküm süren dünyanın en önemli kara kuvvetlerine karşı yarışyordu. Büyük mükafat dünya için Kuzey Amerika ve Avrasya karşı karşıya idi. (Brzezinski, 2005:20-21). İdeolojik olarak zıt olan bu iki süper güç, silahlı güçleri karşı karşıya gelseler dahi, birbirlerine karşı çatışmaya girmemişler; ancak vekaletle dayalı savaşlar ve çatışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Brzezinski, 90'ların başında Amerika'yı ve dünyayı gelecekle ilgili olarak şöyle uyarıyordu: "Amerikan liderliğinin alternatifinin küresel anarşi olduğu bilinmeli ve buna karşı bir tehdidin ABD dışında değil, bu ülkenin içinden geleceği kavranmalıdır. Amerika'nın asıl hassasiyetinin rakipleri tarafından somut olarak tehdit edilmesi değil ama giderek zayıflayan kendi kültürü, moralinin bozukluğu, bölünmeleri ve ABD'nin yerel olaylardaki etkisizliğinin dış dünyayı çürütmesi, yabancılaştırması ve devrimcileştirmesinin sonucu oluşturduğu, kendi bünyesinden soyut tehditlerdir." (Aydın, 2003:48). Bu bağlamda Brzezinski, ABD'nin kendi özüne dönmeli, yöneticilerin tutarlı ve etkin politikaları uygulayarak hayata geçirmeleri, kurumlardaki aklın da revize edilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

Brzezinski'ye göre; 11 Eylül, Amerika'yı değiştirmesinden çok dünyayı değiştirmesinden dolayı, dikkate değer bir şekilde etkilemiştir (Brzezinski, 2005b:109). ABD başkanı Bush hiçbir şey eskisi gibi olmayacak sözüyle, gerçekten de 11 Eylül sonrası dünyada hiçbir şey eskisi gibi olmadı ve bu süreçte ABD Afganistan ve Irak'a saldırdı.

Sovyet'lerin Afganistanı işgal ettiği süreçte, Afgan savaşçıları olarak isimlendirilen İslamcı örgütler: Talibanlar ve El-Kaide olarak isimlendiriliyordu. El-Kaide lideri Usame Bin Ladin ile ABD'nin o zamanki Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Brzezinski'nin silah ile fotoğrafı; ABD'nin Sovyetlere karşı El-Kaide'ye verdiği desteğin ispatıdır.

Şekil 2: Brzezinski-Usame Bin Ladin

Kaynak: <https://www.workers.org/2017/06/31585/>

Fakat 11 Eylül saldırılarından sonra; Batıda İslamla terörizm algısı örtüşmeye başladı. Brzezinski'nin Tercih adlı kitabında; İslamcı köktendinciler ortaya çıkmış olan düşmanlıklarını, İsrail'i desteklediği, bölgedeki halk desteğinden yoksun rejimleri ayakta tuttuğu ve en çok da İslam'ın en kutsal topraklarını askeri varlığı ile kirlettiği için aşağıdakileri Amerika üzerinden yoğunlaştırdılar. El-Kaide, bu iş için ileriye dönük motivasyonu, ideolojik altyapıyı, başka yerlerdeki gruplar için maddi desteği, temel askeri eğitimi ve "Büyük Şeytanı" vurmak için geniş stratejik planlamayı sağlamıştır (Brzezinski, 2005b:67). Bunun sonucunda dünya genelinde eylemler yapılmaya başlanmıştı, fakat en fazla şok yaratan 11 Eylül saldırılarıydı.

7.1.2. Henry A. Kissenger'ın Yeni Dünya Düzeni ve Diplomasi

Amerikanın dış politikasında önemli bir yeri olan Kissenger, Vietnam Savaşının uzamasına rağmen sona ermesinde, Sovyetler Birliği ile yumuşama politikalarını geliştirmesi ve nükleer silah antlaşmalarının yapılmasında, Çin ile ilk ilişkilerin geliştirilmesinde politik yöntemleri kullanması ve 1979 yılındaki Mısır-İsrail antlaşmasında da politik gücünün etkisi ile ABD dışişlerinde etkili bir siyasetçi olduğu görülmektedir.

ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissenger, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Andrey Gromiko ile beraber iki kutuplu dünyada düşman devletlerin aralarındaki buzların eridiğinin bir kanıtıdır.

Şekil 3: Henry Kissenger-Andrey Gromiko (22-Ekim-1973)

Kaynak: <https://frontline.thehindu.com/other/article28731999.ece> (22.04.2020)

Amerikan tarihinde ilk kez bir yahudinin Dışişleri Bakanı olmasıyla, İsrail Başbakanı Menahem Begin, bu tarihe geçmiş olayı, “Dr.Henry Kissenger’ın Amerikan Dışişleri Bakanı olarak göreve gelmesi, Birleşmiş Milletler’in İsrail’in kuruluşunu tasdik etmesi kadar devasa bir adımdır” ifadesiyle değerlendirecekti (Aydın, 2003:75). Akabinde Arap-İsrail savaşında (1973-Yom Kippur) İsrail’e hem parasal hem de silah yardımlarının yapılmasında etkili olmuştur.

Kissenger’ın; Sovyetler Birliği ile politikaları yumuşatması ve Çin ile ilişkileri geliştirme noktasındaki çabaları, Arap-İsrail ilişkilerinin geliştirilmesi ve Arap petrolünü ABD tarafından işletilmesi çabaları ve tüm bunların Kissenger’in ABD politikalarındaki etkisini “diplomasi” yoluyla çözüm yollarının aranması gerekliliğini göstermiştir. Ancak ABD diplomasiyi sert güçle her zaman için desteklemiştir.

Kissenger’a göre; Geçmişte daha kısıtlı güce sahip olan dönüşümler büyük savaşların meydana gelmesine yol açmıştır. Günümüzdeki uluslararası düzende savaşlar sıklıkla gerçekleşmektedir. Ancak bu savaşlar, büyük güçleri asla karşı karşıya getirmemektedir. Zira, nükleer çağ, büyük ülkelerin birbiriyle alakası söz konusu olduğunda gücün hem ehemmiyetini, hem de rolünü değiştirmiştir (Kissenger, 2002:14). Güç dengesi metodu, buhranları, ayrıca çatışmaları engellemek savında değildir. Düzgün çalıştığı zaman, hem bir devletin öbürlerini hakimiyeti altına alma isteğini, hem de sorunları kısıtlamak hedefindedir. Bu yöntemin amacı, sulhtan çok dengenin ve aşırı olmaktan sakınmanın temin edilmesidir. Bir güç dengesi meydana getirilmesi, tanımı gereği uluslararası sistemin her üyesini hoşnut

edemez (Kissenger, 2017:13). Ege Adaları sorunu, Kıbrıs Sorunu, İsrail-Filistin sorunları örnekler olarak verilebilmektedir.

Soğuk Savaş'ın başlamasıyla birlikte oluşan iki kutuplu dünyada Sovyet ve ABD tarafları arasında direkt sıcak çatışma olmamıştır. Çünkü oluşabilecek bir çatışmanın her iki tarafa da yararı olacağı mümkün görülmemektedir. ABD Soğuk Savaş'ta, savaşa girmeden zaferi elde etmişti. Bu öyle bir zafer ki, şimdi Amerika'yı George Bernard Shaw'un söylediği ikileme karşı karşıya getirmektedir: "Hayatta iki trajedi vardır: Biri gönlünün istediğine kavuşmamak, diğeri de ona kavuşmaktır." (Kissenger, 2017:14). Kissenger ABD diplomasisinin etkisini; savaş yapmadan zaferin nasıl kazanılacağını göstermektedir.

Kissenger'a göre; 21. yüzyılın uluslararası sistemi, zahiri olarak bir zıtlıklar sistemi olacaktır: Bir tarafta bölünmeler, parçalanmalar öbür tarafta ise, giderek artan küreselleşme. Devletlerarasındaki ilişkiler seviyesinde ise, yeni düzen, Soğuk Savaş'ın rijit biçimlerinden çok XVIII. ve XIX. yüzyıl Avrupa devlet sistemine benzeyecektir. Yeni düzen, en az altı büyük güçten-Birleşik Devletler, Avrupa, Çin, Japonya, Rusya ve olasılıkla Hindistan-ve küçük ve orta büyüklükteki birçok devletten meydana gelecektir (Kissenger, 2017:15-16). Bu sistemin gerçekleşmesi ulusal devletlerin sonunu getirmekte ve küreselleşme ile dünyada 500 tane küçük yönetilebilir şehir devletleri oluşturulacağı bir projedir. Yine bu çerçevede Kissenger; küreselleşme ulus devletin toplum refahının tek belirleyicisi olma rolünü yıkmaya hizmet etmektedir (Kissenger,2002:191) derken, ABD'nin küreselleşmeyi devlet aklı olarak benimsediği ve dış politika da uygulayacağı anlaşılmaktadır. Davutoğlu, Medeniyet dönüşümü kitabında ise Kissenger'ın görüşünü destekleyerek; ulus-devlet sistemi iki zıt yönelişin baskısı altında kapsamlı bir bunalımla karşı karşıyadır: küreselleşme ve etnik-merkezli yerellik. Hem federal hem de üniter devletler büyük meydan okumalarla karşı karşıyadır (Davutoğlu, 2018:162). Davutoğlu bu görüşüyle küreselleşmeyi ulus devletler için tehdit olarak görmektedir.

Kissenger'a göre; şimdi ortaya çıkmakta olan sistem, büyük ölçüde değişik kültürleri temsil eden devlet adamları tarafından kurulmak gerekir. Bu devlet adamları, o kadar kompleks ve devasa bürokrasi orduları idare etmektedirler ki, enerjilerinin gayelerinin ortaya konması gayreti içinde değil, yönetim mekanizmasından tüketilmektedir (Kissenger, 2017:19) Bu kadar bürokrasi ve karmaşık sistemlerin olduğu devlet organizasyonlarında verimliliği aramak bir kaplumbağanın hızını geçemez, devletler de halkların gerisinde kalır. İşte bu noktada yeni çatışmalar başlar.

Kissenger'ın dünya düzeni adlı kitabında: "Yeni diplomasi, yeterince çok sayıda insanın bir hükümetin istifa etmesi çağrısında bulunmak için bir araya gelip taleplerini dijital olarak yayınlamalarının, Batı'yı ahlaki ve hatta maddi destek vermekle yükümlü kılan demokratik bir ifade olduğunu ileri sürüyor. Eski diplomasi ise, ahlaki açıdan desteği hak eden siyasi güçlere destek vermeyi kimi zaman başaramamışsa, yeni diplomasi de stratejiyle bağı kopmuş, gelişigüzel müdahale riskini taşıyor" (Kissenger, 2016:389) olarak yeni ve eski diplomasi karşılaştırması yapmıştır.

Kissenger sonuçta küreselleşme ile ilgili şu sözlerini söylemektedir: "Yeni dünya düzenini kurmaları gereken en önemli ülkelerin hiçbirisinin ortaya çıkmakta olan çok devletli sistem konusunda deneyimi yoktur. Daha evvel hiç bu kadar çok sayıda farklı algılama biçimini bir araya getirmesini gereken veya bu kadar küresel ölçekte bir yeni dünya düzeni kurulmamıştır." (Kissenger, 2017:18). Bu çerçevede, tarihte bu kadar ülkenin bir araya gelip, 21.yy. teknolojisinin geçmişten gelen siyasi birikimlerini de destek alarak, yeni bir düzene geçiş mümkün olmamıştır. Ancak bu mümkün olmayacağı anlamına gelmemektedir.

7.1.3. Sherman Kent ve Stratejik İstihbarat

Sherman Kent, II. Dünya Savaşı sırasında ve 17 yıl boyunca Merkezi İstihbarat Teşkilatı'ndaki Soğuk Savaş dönemi hizmetinde istihbarat analizi yöntemlerinin çoğuna öncülük eden bir Yale Üniversitesi tarih profesörüdür. Genellikle “istihbarat analizinin babası” olarak (Google.com.tr./search?q=sherman+kent+biyografi&spell Erişim Tarihi: 25/04/2020) tanımlanmaktadır. Kent'in stratejik istihbarat alanındaki çalışmaları ve istihbaratta analizin önemini ortaya çıkarması yeni bir boyut kazandırmıştır.

Sherman Kent, 1940'lı yılların sonlarında CIA'nin inceleme ve araştırma kültürünün oluşmasını temin etmiştir. Kent'in tasavvuru, istihbari analizin bir bilim dalı haline getirilmesi olmuştur. Onun analiz seviyesi yaptığı en büyük ilave günümüzde olduğu kadar o dönemde de toplayıcılar ve operatörlerin egemen olduğu istihbarat dünyasında analizcileri, mantıklı, düşünen ve bilimsel yöntemi birleştirip gerçekleştiren kişiler olarak tanımlayıp daha özel bir mevkiye kavuşturmuş olmasıdır (Kent, 2003:214). Kent'in analiz ve analizciye verdiği önem stratejik istihbarat faaliyetlerinde ki başarısıyla görülmektedir.

Marrin, (2007:48)'e göre; Kent, “analizcilerin” istihbarat topluluğu içerisindeki en önemli bileşenlerden birisi olduğunu, belirli bir düşünce içinde, ilmi metod ve kuramlardan faydalanmalarını farketmiştir. Bunun esas sebebi istihbarat çözümlenmelerinde meydana gelebilecek yanlış davranışların, politika yapıcılarını zafiyetlere yol açabilecek bir zemine çekmesidir (Seren, 2017:358). Bir istihbarat raporu unutulmamalıdır ki; devletlerin geleceğini etkileyebilecek noktadadır. Onun için analizcilerin görevleri çok önemlidir.

Kent oluşturduğu ekol ile istihbaratı akademik bir biçimde ele alarak temelde; stratejik istihbaratın nasıl olması gerektiği, istihbarat-dış politika süreci ve istihbarat üreticileri ile politik karar alıcılar arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiği üzerinde durmuştur (Ateş, 2013:24). Bu metotla istihbarat ve karar alıcılar arasındaki organizasyon da belirlenmiştir.

Kent'in doktrini Soğuk Savaş sonrası ihtiyaçlara tam olarak cevap verememekte olup, günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilir hale getirilmelidir. Çünkü teknolojinin gelişmesi ve devlet dışı grupların dünya çapındaki eylemleri istihbaratta da yeni yaklaşımları zaruri hale getirmiştir.

Kent, stratejik istihbaratı; sadece dış istihbarat alanı olarak değerlendirmektedir. Ancak Koca (2019)'a göre; stratejik istihbarat sadece dış istihbarat alanından ibaret olmayıp hem içeride hem dışarıda yürütülen istihbarat faaliyetlerinin tamamını kapsamaktadır. Bu bağlamda, bir konu iç güvenlik alanına girdiği gibi, dış güvenliğinde alanına girebilmektedir (Koca, 2019:2196). 11 Eylül saldırıları sadece ABD'nin iç güvenliği ile ilgili değil, küresel anlamda bir güvenlik sorunu haline gelmiştir.

Yine Kent, stratejik istihbaratı; bir ülkenin “en değerli insanları” olarak ifade ettiği analizciler; zamanımızda, hassas gelişmeleri sezebilen, yeni eğilimleri ifadelendirebilen, olgusal ilerlemeleri dürtücü etkenler üzerinden tanımlayabilen, zihinsel, ileri düzey analitik kavrayışa, duygusal ve sosyal zekaya sahip müstesna kişiler arasından seçilmelidir (Seren,2017:383) olarak ifade etmektedir.

8. SONUÇ

Soğuk Savaşın sona ermesi, 11 Eylül saldırıları, Arap Baharı ve Gezi olayları ile birlikte yöntemsel ve kavramsal bazlarda yeni bir güvenlik kavramı ortaya çıkmıştır. Böylece ileriki süreçte güvenliğin içinde olduğu yeni kavramlarla karşılaşılması doğal olacaktır. Güvenliğin kavramsal çerçevesi tam olarak belirlenmese de, neyin güvenliği, kimin güvenliği ve güvenlik nasıl olmalıdır? Sorularının cevapları çağın tehdit, tehlike ve risklerine göre verilmelidir.

Güvenlik kavramının içindeki değişkenler çeşitlenerek güvenlik faaliyetlerinin sağlanmasını gün geçtikçe zorlaştırmaktadır. Ülkeler arası savaşlar, bölgesel savaşlar, devlet dışı güçlerin dünyanın her tarafına saldırı yapabilmeleri, siber savaşların, yaygınlaştığı bir dönemde

güvenliğin geleneksel yöntemlerle ele alınması mümkün değildir. Bu nedenle güvenliğin kavramsal çerçevesi revize edilerek büyük bir değişim ve dönüşüm süreci içine girmesi doğal bir sonuçtur. Sadece devlet merkezli ve sert güç ağırlıklı geleneksel güvenlik anlayışı 21.yüzyılın gerçekleriyle örtüşmemektedir. Bu nedenle askeri gücün yanında diğer alanların tehdit ve risklerin ele alındığı öncelikli birey ve devletin merkeze alındığı yeni bir güvenlik anlayışı giderek kabul görmektedir.

Yeni güvenlik anlayışı benimsendikten sonra yeni güvenlik politikaları da geliştirilmelidir. Çünkü yeni tanımlanan güvenlik tehditlerine karşı siyasetçilerin, politikacıların, istihbaratçıların ve askeri yetkililerin yanı sıra birçok paydaşın fikirleri alınarak yeni politikalar oluşturulma gereği doğmuştur. Ancak oluşturulan yeni politikalarla, oluşabilecek yeni tehdit ve riskler engellenebilir.

Yeni güvenlik anlayışı sürecinde atılması lüzümlü diğer bir aşama ise güvenlik çalışmalarının disiplinler arası yapılmasını sağlamaktır. Temel fen bilimleri ve sosyal bilimlerin güvenlik çalışmalarında yararlanması gereken önemli disiplinlerdir.

Güvenliğin 21.yüzyılda kavramsal olarak değişim ihtiyacı ve bilimsel çalışmalarda bu değişimin öngördüğü çizgide gerçekleşmesi çalışmaların karmaşık hale gelmesini önleyecektir. Zira sorunlarla tehditleri birlikte güvenlik sepetine koymak, güvenliğin bilimsel çizgisinden uzaklaştırmaktır. Güvenlik tehdit ve tehlikeleri içinde barındıran bir kavramdır. Ancak bu belirlenmiş çerçeve doğrultusunda çalışırlarsa neticeye ulaşılabilir.

Küreselleşme ile oluşan yeni konseptte tehdit ve tehlikelerin boyutu değişmiştir. Yeni oluşan veya oluşacak tehdit ve tehlikelere karşı devletlerin nasıl bir politika geliştirileceği hususunda çelişkiler mevcuttur. Bu tür belirsizlikleri ancak bilgi ve beceri ile önleyici davranarak engellenmesi mümkün olacaktır. Örneğin: Covid-19 ile mücadelede bir çok gelişmiş ülkenin yetersiz kaldığı aşıkardır. Sebebi Covid-19 virüsüne karşı belirleyici politikalardan uzak olmalarıdır.

Küreselleşme ile ortaya çıkan ötekileştirme, dünyadaki oluşturulabilecek güvenliği olumsuz yönde etkileyecektir. Batı ve diğer medeniyetler, Hıristiyan ve diğer fundamentalist islam toplulukları olarak ayrıştırmak, ötekileştirmek ayrıca etnik fay hatlarını siyasi olarak kullanmak dünyayı daha güvensiz hale getirmektedir. Bu ayrıştırıcı ötekileştirici sosyal, etnik ve dini gerçekleri insanlar için zenginlik olarak görmek, küreselleşen dünyada yaşanabilir bir insanlığın ortaya çıkmasına katkısı olacaktır.

Güvenlik ile istihbarat ayrı kavramlar olmasına rağmen, istihbaratsız güvenlik mümkün olmamaktadır. Küreselleşen dünyada belirsizliklerin artması istihbarata olan ihtiyaçları da artırmaktadır. Soğuk Savaş sonrası artan belirsizlik dünyayı daha fazla güvensiz hale getirmiş, dolayısıyla istihbarata olan ihtiyaçta o boyutta artmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması, 11 Eylül Saldırıları, Arap Baharı, Renkli Devrimler, Gezi Olayları istihbaratın devletler ve akademik çevrelerde önemini artırdı. Bu durum, gelecekte oluşabilecek tehdit, kriz ve çatışmalara karşı yeni istihbarat politikalarının geliştirilmesini zorunlu kılmıştır.

21.yüzyılda istihbaratçıların ve akademisyenlerin ortak görüşü, istihbaratın multidisipliner bir bilim dalı olduğudur. Ülkenin karşılaştığı politikaların sonuç vermemesi ve en önemli sorun kaynağı istihbarattaki yetersizliktir. Çünkü, multidisipliner yapısıyla farklı düşünen, istihbaratçıların olmaması istihbarattaki tıkanıklığın sebebidir. Eğer istihbaratta işlenmiş bilgi, politikacılar ve karar alıcılar tarafından eğleme geçirilmesse, devletin karşılaşacağı tehditleri bertaraf etmek mümkün olmayacaktır. İstihbaratta harekete geçirilen analiz edilmiş bilginin önemi burada ortaya konulmaktadır.

Bu çalışmada, istihbarat olmadan güvenliğin sağlanamayacağını belirttikten sonra, strateji ile istihbaratın bütünleşmesini sağlayan; stratejik istihbarat her şeyden evvel ülkelerin geleceğini belirleyecek politikaların meydana getirilmesi olarak ifade edilmektedir.

Stratejik istihbarat bilgiyi ön plana alan ve karar alıcılara bu ham bilginin multidisipliner yönleriyle analiz edilerek uygulanabilir hale getirilip, ülke geleceğine yön verebilecek istihbaratın sağlanmasıdır. Ülkelerin gelecek güvenlik politikalarını irdelerken, çok yönlü her türlü parametreleri oluşturabilecek farklı düşünen analizcilerin olması zaruridir.

Sonuçta; 21.yüzyılın istihbarat faaliyetleri, çok yönlü bilgi toplayan her türlü analizciye ihtiyacın olduğu pratik ve yenilikçi olabilen, politik kararların yönünü tayin edebilen bilgiye sahip olmalıdır. İstihbarat görüntüsü fiziki silah değil, ama etkisi en modern silahın ilerisinde olmalıdır. Doğru faaliyetlerle hareket eden, memur zihniyetiyle çalışmayan kendini adanmış, uzun süreli büyük stratejiyi belirleyip istihbarat sistemini kurmalıyız. 21. yüzyılın gerçeklerini yakalamak, bu gerçekler doğrultusunda yeni yöntemler bulup istihbarat faaliyetlerini gerçekleştirmek ve tasarlamak hedef olmalıdır. Unutulmamalıdır ki geleceği analiz etmenin en iyi yolu geleceği kendimizin planlamasıdır. Stratejik istihbarat ise politika ve karar alıcıları desteklemek, tehdit, risk ve olanakları meydana çıkarmak için etraflıca ve ayrıntılı bir şekilde incelenmesini sağlamak, yani ülke geleceğini tasarlamaktır.

KAYNAKÇA

- ACAR,Ü.,URHAL,Ö.(2007).Devlet Güvenlik, İstihbarat, Terörizm. Ankara: Adalet Yayınevi.
- ACAR,Ü.(2012). A'dan Z'ye Terörizm, ANKARA: Kripto Basım Yayım.
- AKAD,M.,T.(2003). Strateji Üzerine, İSTANBUL: Kafkas Yayınları.
- AKAD,M.,T.(2011).Modern Savaşın Temel Kavramları, İSTANBUL: Kitap Yayınevi.
- ATEŞ,A.(2013). “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikasına Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, AYDIN.
- AYDIN,M.(2003). Onların Savaşı, İSTANBUL: Kutup Yıldızı Yayınları.
- AYDIN,N.(2014).Ajan-Casus, Muhbir ve Muhabir, İSTANBUL: Parola Yayınları.
- AYDIN,N.(2014).Türkiye'nin İç ve Dış Tehditlerine Stratejik Bakış, İSTANBUL: Parola Yayınları.
- BAKAN,Z.,A.(2007).Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları, 21.YÜZYIL, Ekim/Kasım/Aralık (<https://www.researchgate.net/publication>).
- BAYRA,A.,E.(2019).Güvenlik Devleti, İSTANBUL: On iki Levha Yayıncılık.
- BAYRAKTAR,G.(2015).Siber Savaş ve Ulusal Güvenlik Stratejisi, İSTANBUL: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- BAYHAN,V.(2014). “Yeni toplumsal Hareketler ve Gezi Parkı Direnişi, Birey ve Toplum” Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.4, Sayı.7.
- BRZEZİNSKİ,Z.(2005). Büyük Satranç Tahtası, İSTANBUL: İnkılap Kitabevi.
- BRZEZİNSKİ,Z.(2005b).Tercih, İSTANBUL: İnkılap Kitabevi.
- CAŞIN,M.H.(1993). “Çağdaş Dünyada Uluslararası Güvenlik Stratejileri ve Silahsızlanma”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ANKARA.
- ÇINAR,B.(1997). Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör, ANKARA: Sam Yayınları.
- ÇITAK,E.(2017). Güvenlik ve İstihbarat. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- ÇITAK,E.,ŞEN,O.(2014).Uluslararası İlişkilerde Güvenlik, Teorik Değerlendirmeler, İSTANBUL: Röle Akademik Yayıncılığı.
- ÇITAK,E.(2019).www.doc.wixstatic.com/ugd, Erişim Tarihi: 29/01/2020.

- CLAUSEWITZ,C.,V.(2013).Savaş Üzerine, İSTANBUL: Doruk Yayınları.
- DAVUTOĞLU,A.(2018).Medeniyet Dönüşümü. İSTANBUL: Küre Yayınları.
- DEDEOĞLU,B. (2014). Uluslararası Güvenlik ve Strateji, İSTANBUL: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- DENİZ,Ç.,D.(2015).Toplumsal Hareketler Teorileri ve Ortadoğu İsyanları, ANKARA: Orion Kitabevi.
- ESLEN,N.(2017).Küresel Güç Mücadelesi, 21.Yüzyılda Jeostrateji İSTANBUL: IQKültür Sanat Yayıncılık.
- FRIEDMAN,G.(2014). Amerika'nın Gizli Savaşı, İSTANBUL: Pegasus Yayıncılık.
- FRIEDMAN,G.(2017).Gelecek 100 Yıl, 21.Yüzyıl İçin Öngörüler, İSTANBUL: Pegasus Yayınları.
- FULLER,G.,E.(2017).Türkiye ve Arap Baharı, ANKARA: Eksi Kitaplar.
- GÜREL,M.(2017).Dijital Kehanet, Hepimiz Siborguz, İSTANBUL: Destek Yayınları.
- GOODMAN,M.,A.(2003). "9/11: The Failure of Strategic Intelligence", Intelligence and National Security, Volume.18, No.4,Winter 2003,pp.59-71.
- İMİL,M.(2019). Propaganda ve Algı Yönetimi, ANKARA: Orion Kitabevi.
- JUMAEV,E.(2017). "Uluslararası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül Sonrası Mevzuatlarının İnsan Haklarına Uyum Sorunu", Doktora Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İSTANBUL.
- KARABULUT,B.(2015). Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek, ANKARA: Barış Kitabevi.
- KARATAŞ,K.(2018).Dünyanın Yörüngesini Değiştiren Güçler, İstihbarat Örgütleri, İSTANBUL: Lades Yayıncılık.
- KENT,S.(2003). Stratejik İstihbarat, ANKARA: ASAM Yayınları.
- KENT,S.(Google.com.tr./search?q=sherman+kent+biyografi&spell Erişim Tarihi: 25/04/2020.
- KİSSENGER,H.(2002).Amerika'nın Dış Politika'ya İhtiyacı Var mı? ANKARA: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş Yayınları.
- KİSSENGER,H.(2016). Dünya Düzeni, İSTANBUL: Boyner Yayınları.
- KİSSİNGER,H.(2017). Diplomasi, (Çev.İbrahim H.Kurt), İSTANBUL: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- KOCA,H.,İ.(2019). "Stratejik İstihbarat", Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 2019, 6 (4), ss.2187-2198.
- KUZU,A.(2010). Dünyanın En Büyük İstihbarat Örgütü, CIA, Operasyonlar-Suikastler, Gizli Raporlar, İSTANBUL: Kariyer Yayıncılık.
- MİT.<https://www.mit.gov.tr/giris.html>. Erişim Tarihi: 16/10/2019.
- MÜTERCİMLER,E.(2000). 21.Yüzyıl ve Türkiye, İSTANBUL: Güncel Yayıncılık.
- MÜTERCİMLER,E.(2006). Yüksek Stratejiden Etki Odaklı Harekata, Geleceği Yönetmek, İSTANBUL: Alfa Yayım Dağıtım.
- MÜTERCİMLER,E.(2016). Geleceği Yönetmek ve Kazanmak İçin, Stratejik Düşünme, İSTANBUL: Alfa Yayım Dağıtım.

- ÖZDOĞAN,M.(2016). Küreselleşmenin İstihbarat, Güvenlik ve Terör Boyutu, ANKARA: Adalet Yayınevi.
- ÖZDAĞ,Ü.(2016).İstihbarat Teorisi, ANKARA: Kripto Basım Yayım.
- ÖZKAN,T.(2003). MİT'in Gizli Tarihi, İSTANBUL: Alfa Yayınları.
- SEREN,M.(2017). Stratejik İstihbarat ve Ulusal Güvenlik, ANKARA: Orion Kitabevi.
- SEREN,M.(2018). Thinktech STM Teknolojik Düşünce Merkezi, Trend Analizi.
- TARHAN,K.(2018). “Uluslararası Güvenliğin Bir Bileşeni Olarak Siber Güvenlik”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, KONYA.
- TILISBIK,N.,AKBAL,Ö.(2006). İstihbarat ve Türkiye, İSTANBUL: İkia Yayıncılık.
- TOPTAŞ,E.(2009). 21.Yüzyılda Savaş. ANKARA: Kripto Yayınları.
- URHAL,Ö.(2009). Küreselleşen Dünyada Güvenlik, ANKARA: Adalet Yayınevi.
- YENAL,S.(2019).M5, “Ulusal Güvenlik, Savunma ve Strateji”, Yıl 44, sayı 337-Eylül, İSTANBUL: Binet Matbaacılık ve Yayıncılık.
- YILMAZ,S.(2006). 21. Yüzyılda, Güvenlik ve İstihbarat, İSTANBUL: Alfa Yayınları.
- YILMAZ,S.(2015).Uluslararası Güvenlik, Teori, Pratik ve Gelecek, ANKARA: Kaynak Yayınları.
- YILMAZ,S.(2016). Dünyayı Yöneten Güç, İstihbarat Bilimi, ANKARA: Kripto Yayım Dağıtım.
- YILMAZ,S.(2017). İstihbarat Dünyası, 21. Yüzyılda Değişen ve Gelişen İstihbarat Kültürü, ANKARA: Kripto Basım Yayım.
- YILMAZ,S.(2018). Temel İstihbarat, ANKARA: Kripto Basım Yayım.
- YÜCEER,C.(2016). 11 Eylül Saldırıları Gizlenen Gerçekler, İSTANBUL: Gece Kitaplığı.
- <https://www.workers.org/2017/06/31585/>
- <https://frontline.thehindu.com/other/article28731999.ece> Erişim Tarihi: 22/04/2020.
- [Google.com.tr./search?q=sherman+kent+biyografi&spell](https://www.google.com.tr/search?q=sherman+kent+biyografi&spell) Erişim Tarihi: 25/04/ 2020.